ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

№ 18 (10.444).
1993 йил 11 февраль пайшанба
Нархи 5 сўм.

1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН НАШР ЭТИЛМОҚДА.

Вилоят ижтимоий–сиёсий газетаси

СЕШАНБА, ПАЙШАНБА ВА ШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

«ЎЗБЕККОСМОС» ИШ БОШЛАДИ

Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар маҳкамаси қабул қилган қарорда Ўзбекистон давлат космик тадқиқот агентлиги («Ўзбеккосмос») фаолияти белгилаб берилди. «Ўзбеккосмос» яқинида Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонига мувофиқ ташкил қилинган эди.

Республика Президентининг фармойишига биноан физика-математика фанлари номзоди К. М. Мўминов давлат космик тадқиқот агентлигининг бош директори этиб тайинланди. Кейинги йилларда у Тошкент космик асбобсозлиги илмий тадқиқот институтига бошчилик қилган эди. Янги агентликнинг раҳбари УзА мухбири билан суҳбатда бундай деди:

— Қарорга биноан, «Ўзбеккосмос» Ўзбекистон Республикаси халқ хўжалиги, илм-фани ва ижтимоий-иқтисодий тараққиёти манфаатлари йўлида космик тадқиқотлар ўтказиш масалалари билан шуғулланади. Биз мамлакатимиздаги мавжуд фан-техника салоҳиятидан ва космик тармоқнинг кўмакчи соҳаларидан самарали фойдаланиш ниятидамиз.

Космик тадқиқотлар соҳасидаги давлат сиёсатини ишлаб чиқиб, амалга ошириш, ерни, космик фазони, сайёраларни ва қуёшни тадқиқ қилиш агентлик фаолиятининг асосий вазифалари ва йўналишлари жумласига киради. Бу ишларнинг ҳаммаси фундаментал фанларни ривожлантириш манфаатлари нуқтаи назаридан ўтказилади. «Ўзбеккосмос» космик техникаси ва технологиясини халқ хўжалиги, фан ва таълим тармоқларига жорий этиш билан ҳам шуғулланади. Космик тадқиқотлар соҳасидаги халқаро ҳамкорликни кенгайтиришга ва тижорат космик фаолиятини ривожлантиришга, космик технологиялар соҳасида мутахассислар тайёрлашга катта эътибор берилади.

ОАИЙ КЕНГАШДА ҚАБУЛ

9 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси Ш. Йўлдошев Муғулистоннинг Ўзбекистон Республикасидаги бош консули Канаятин Зардиханни қабул қилди.

Суҳбат чоғида Ўзбекистон ва Муғулистон давлатлари ўртасидаги дипломатия муносабатларини ривожлантириш, иқтисодий, маданий, илмий ҳамкорликни давлатлараро битим асосида тараққий эттириш имкониятлари борасида фикрлашиб олинди.

Муғулистон бош консули учрашувда ўз мамлакати Марказий Осиё Ҳамдўстлиги доирасидаги иқтисодий алоқаларда иштирок этиш ниятида эканини билдирди.

(УзА).

БОР БЎЛСИН, САХОВАТ!

Инсон доимо саховатга, мурувватга муҳтож бўлиб яшайди. Бир оғиз ширин сўз унга куч-қудрат бағишлайди, ҳаётга бўлган меҳрини оширади. Одамлар қорнимга эмас, қадримга йиғлайман, деб бежиз айтмаган. Инсон қадр топадиган замон келди. Бу ҳам республикамиз мустақиллиги шарофати бўлса, ажаб эмас.

Тошкент тумани ҳокимлиги ўтказган саховат куни тантанага айланиб кетди. Яқингинада бу ерда бўлиб ўтган 20 келин-куёвнинг висол оқшоми, 150 нафар кичкинтойнинг суннат тўйлари довруғи элга таралган эди. Бугун ҳам қувончли лаҳзалардан дарак берувчи карнай-сурнай садолари одамларни дастурхонга чорламоқда. Отахон ва онахонлар иззатда. Улар суҳбатига бир сония қулоқ тутамиз.

— Айланай, Дилбархон, шундай кунларга ёлғизгина ўғлим Ихлолжон етиб келмади. Афғонда қолди болагинам.

— Йиғламанг опажон, кўпнинг бошига келган фалокат бўлди бу уруш. Қолган фарзандларингизнинг бахтини берсин.

— Илоё, айтганингиз келсин. Бундан кейин мусибатли кунларни кўрмайлик.

Мунаввар опа Юсупова Чоштепа қишлоғида яшайди. Ёлғиз ўзи уч фарзандни тарбияламоқда. Туман ҳокимлиги унга бир неча бор моддий ёрдам кўрсатди. Ҳозиргина инъом этилган омонат дафтарчасидаги 5 минг сўм пул ва кийим-кечаклар ҳам онанинг кўнглини кўтарди.

Келес шаҳрида яшовчи Насриниса аянинг бошига фалокат тушди. Бир йўла ҳам қизи, ҳам куёвидан айрилди. Қариган чоғида 9 фарзанд билан қолди. Лекин одамлар уни ёлғизлатиб қўйишмади. Баҳоли қудрат мадад бериб туришди.

— Айланай сиздан, бир этак болани тарбия қиляпман. Биз каби бева-бечораларнинг бошини силаётган ҳукуматимизга раҳмат. Бугун ҳокимликдан 10 минг сўм пул ўтказилган омонат дафтарчаси ва совға саломлар олдим.

Бугунги саховат куни жамғармага ўзининг муносиб улушини қўшган халқаро меҳр-мурувват маданий марказининг президенти Лариса Матвеевна Ли билан суҳбатлашдик: —Тошкент тумани ҳокимлиги билан марказимиз ўртасида узоқ муддатга мўлжалланган шартнома имзоланган, — дейди у. — Бугун биз кишиларга 1,5 миллион сўмлик совға келтирдик. Наврўз байрамигача муҳтож оилаларга кийим-бош ва дори-дармонлар билан ёрдам кўрсатиш ниятимиз бор.

Одамларнинг шикаста кўнглини кўтармоқ улуғ савобдир. Буни ҳаёт дейдилар. Орамизда ногиронлар, кексайган чоғида ёлғиз қолганлар бор. Бугунги саховат кунида 190 оилага 1 миллион 114 минг сўм пул ва болалар кийим-кечаклари, кўрпа-чойшаблар тарқатилди.

Шундан сўнг йиғилганларга ош тортилиб, хонандаю сазандалар хизматда бўлди.

П. НИШОНОВ,
УзА мухбири.

● Суратларда: саховат куни йиғилишидан лаҳзалар.

Сураткаш Р. НУРИДДИНОВ (УзА).

• Бизнинг суҳбат

МУСТАҚИЛЛИК ҲАМКОРЛИКНИ КЎЗДА ТУТАДИ

200 га яқин янги фан номзодлари ва докторлари биринчи марта республиканинг ўзида диссертация ёқлаб, илмий даража олдилар. Уларнинг илмий тадқиқотларини яқинда ташкил этилган республика Олий Аттестация Комиссияси (ОАК) экспертизадан ўтказди. ОАК раиси, академик Б. О. Тошмуҳамедов янги ташкилотнинг дастлабки қадамлари, унинг мақсадлари ва вазифалари ҳақида УзА мухбирига сўзлаб берди.

— Москвадаги собиқ Бутуниттифоқ аттестация комиссияси СССР парчаланиб кетгандан сўнг ўз-ўзидан Россия Олий Аттестация Комиссиясига айланди. Шунинг учун ҳам ҳозирги пайтда Россиядаги касбдошларимиз бошқа давлатлардаги мутахассисларни аттестациядан ўтказишдан унчалик манфаатдор эмаслиги табиийдир. Бунинг оқибатида уларнинг «бегоналар» асарларини экспертиза қилиш сифати пасайиб кетди. Шу сабабли Тошкентда республика Олий Аттестация Комиссиясини тузиш зарурати туғилди. Ўзбекистонда илмий ходимларнинг салоҳияти жуда юқори, шу боисдан илм-фаннинг хилма-хил соҳаларидаги мутахассисларни аттестациядан ўтказишда қийинчилик бўлиши мумкин деб хавфсирашга асос йўқ эди. Ўзбекистоннинг ўзида илмий даража олган дастлабки фан номзодлари ва докторлари орасида илм-фаннинг молекуляр биология, биотехнология, кибернетика, лазер физикаси каби энг замонавий йўналишларининг намояндалари борлиги фикримизни тасдиқлаб турибди.

— Бек Ойбекович, ҳозир диссертация ёқлаш шартлари қандай, олдин мавжуд бўлган тартибга катта ўзгартиш киритилганми?

— Илмий асарларни кўриб чиқиш тартибини ўзгартирганимиз йўқ. Аммо тақдим этилган асарлар сифатига талабни кучайтирдик. Масалан, илгари фан номзоди илмий даражаси бўлган киши профессор унвонини олиши мумкин эди. Бундан турли амалдорлар фойдаланиб келишди. Биз бундай тартибга чек қўйдик. Асарлар мажмуаси юзасидан диссертация ёқлаш олимлар сафига ўтиш учун яна бир тирқиш эди. Ҳозир биз ҳамма асарлар махсус эксперт кенгашида олдиндан кўриб чиқилгандан кейингина бундай асарлар мажмуаси юзасидан диссертация ёқлашга рухсат берамиз. Қўшимча назоратнинг мақсади шундан иборатки, биз аттестациялаш тизимини халқаро талабларга яқинлаштиришга ҳаракат қилаяпмиз. Ўзбекистонда берилган дипломлар бошқа мамлакатларда юқори баҳоланиши лозим. Бундан ташқари республика ОАКда коммунистик мафкура билан боғлиқ фанларга — мисол учун марксча-ленинча эстетика, илмий атеизм, КПСС тарихи, социализм қурилиши назариясига доир асарларни қабул қилиш тўхтатилди. Шу муносабат билан аспирантурага фалсафа фанидан кириш имтиҳонлари топшириш ҳам тўхтатилди.

— Республика Олий Аттестация Комиссияси баҳосининг холислигига нима кафолат бўла олади?

— Биринчи навбатда унинг мустақиллиги кафолат бўлади. ОАК — Вазирлар маҳкамасидан бошқа ҳеч кимга бўйсунмайдиган ташкилотдир. Биз академиянинг ҳам, бирор вазирликнинг ҳам фармойишини бажаришга мажбур эмасмиз. Аттестация Комиссияси Раёсатига республиканинг таниқли олимлари, академиклар киритилган. Илм-фан турли йўналишларининг 300 дан ортиқ етакчи мутахассислари ҳамкорликка жалб этилган. Улар ОАК эксперт кенгашини ташкил этадилар. Уларни танлашда бирор илмий мактабнинг устиворлигига йўл қўймасликка эътибор бердик. ОАК эксперт кенгашларида илм-фан барча йўналишларининг вакиллари бўлиши керак. Илмий даража олиш учун тақдим этилган ҳар қандай асарни эксперт кенгаши кўриб чиқади. Лекин бундай асар илмий жамиятларда, турдош институтларда олдиндан муҳокама қилингандан кейингина қабул этилади.

— Ўзбекистон Олий Аттестация Комиссияси мустақил бўлгандан кейин ўнлаб йиллар давомида таркиб топган республикалараро илмий алоқаларни сақлаб қолдими?

— Бу алоқалар жуда зарур. Илм-фаннинг чегараси бўлмайди. Ўтган йилнинг кузида Тошкентда бўлиб ўтган кенгашда Ҳамдўстликдаги саккиз давлат Олий Аттестация Комиссияларининг раислари иштирок этдилар. Шу кенгашда бир-бирлари юборган илмий асарларни экспертиза қилиш тартибини сақлаб қолиш билан бирга янги шароитда ўзаро алоқаларни мумкин қадар ривожлантириш зарурлиги, ҳозирги пайтда бундай алоқаларсиз иш тутиб бўлмаслиги таъкидланди. Чунки илм-фанда маълум даражада ихтисослашиш давом этмоқда.

Суҳбатдош:
А. ИВАНОВА,
УзА мухбири.

• Таҳририятга хатлар

НОМИ ЎЗГАРТИРИЛСА...

МАНА, ўзбек тилига давлат мақоми берилганига ҳам уч йилдан ошди. Бу муддат ичида қанчадан-қанча хайрли ишлар амалга оширилди, кўпгина кўчалар, қишлоқлар номи ўзбекчалаштирилди. Лекин гуруч курмаксиз бўлмаганидек, баъзи ташкилотлар ҳали ҳам бунга етарлича эътибор бермаяптилар. Мисол учун вилоятимиз ҳудудидан ўтувчи «Хўжакент — Салор» темир йўл магистралидаги «ажойибот»ларни олайлик. Темир йўл бекатларининг номлари рус тилида ёзилган. Яна баъзи бир номларни ўқиб ҳайрон бўласан киши. Буларга «Барраж», «Сплав», «Северо-Восток» каби бекатлар киради. Ўзбек тилида номланган бекатлар жуда оз. Наҳотки шу бекатларни ўзбек юртининг буюк алломалари номлари билан атаб бўлмаса? Яна бир ачинарлиси шундаки, бекатларда поезд келиши ҳақидаги маълумотлар ҳали ҳам фақат рус тилида эълон қилинмоқда.

Одил ХУДОЙҚУЛОВ,
ТошДД талабаси.

ЎЗБЕКИСТОНДАН ХИТОЙЧА ЭШИТАСИЗ

Ўзбекистон радиосининг овози дунёнинг турли бурчакларига етиб бормоқда. Хорижий мамлакатларга мўлжалланган эшиттиришлар ранг-баранглиги, қизиқарли янгиликларга, долзарб мавзудаги хабарларга ва мусиқали эшиттиришларга бойлиги туфайли хорижда унинг мухлислари сони кун сайин ортиб бормоқда. Бугунги кунда радио муҳарририяти ходимлари томонидан ўн тўрт тилда, жумладан, араб, инглиз, форс, афғон, уйғур, урду, турк ва бошқа тилларда кунига 14 соатлик эшиттиришлар тайёрланмоқда. Уни АҚШ, Германия, Япония, Ҳиндистон, Хитой каби мамлакатлар, уларда яшаётган ватандошларимиз қизиқиб тинглаётганликлари қувонарли албатта.

Яқинда бу эшиттиришлар сони яна биттага кўпайди. Хитой тилида «Дўнг Фанг Шинг» («Шарқ юлдузи») деб номланган ахборот-мусиқали эшиттириш дастури берила бошланди.

— Бу ахборот-мусиқали дастуримиз ҳар куни соат 19.30 дан бошлаб 30 минут давомида бериб борилмоқда,— дейди эшиттириш бош муҳаррири Ясин Мирзаев мухбиримиз билан суҳбатда. —Хитой тилини мукаммал билган муҳаррирлар бу эшиттиришда Ўзбекистон ҳаётида рўй бераётган маданий-маърифий янгиликлар, чет эл давлатлари раҳбарлари учрашуви, улар билан олиб борилаётган иқтисодий алоқалар ҳақидаги хабарлар, тарихимиз, маданиятимиз ҳақида қизиқарли мақолалар тайёрлаб бормоқдалар. Мусиқали қисмида ўзбек миллий куй-қўшиқлари, эстрада оҳанглари янграмоқда.

Муҳарририятимиз ходимларининг мақсади битта. У ҳам бўлса Хитой халқини ўзбек халқи ҳаёти, эришаётган ютуқлари, санъати, тарихи ҳақида яқиндан танишиб боришларида кўмак беришдир.

ДИҚҚАТ, ЯНГИЛИК!

АККУМУЛЯТОР БЎКАДА ЧИҚАДИ

Яқинда республикада биринчи маротаба Бўкада аккумулятор ишлаб чиқарила бошланади.

Кейинги йилларда автомашиналарнинг бу камёб эҳтиёт қисмига эҳтиёж ошиб кетди. Шу сабабдан бўкалик тадбиркорлар Туркия ишбилармонлари билан қўшма корхона очиш ҳақида келишиб олдилар. Бўка марказида ишга туширилиш арафасида турган янги корхона Туркияда ишлаб чиқарилган технология дастгоҳлари билан жиҳозланади. 150 га яқин ишчи ишлайдиган бу корхонада дастлабки йили 100 мингга яқин аккумулятор ишлаб чиқариш режалаштирилган.

(Телефон орқали).

ҲАММА СОҲАДА ИШЛАТИЛМОҚДА

● ЎЗБЕКИСТОН кимё машинасозлиги заводи айрим маҳсулот турларини ишлаб чиқариш бўйича собиқ Иттифоқда ҳам ягона ҳисобланарди. Айниқса, бу ерда халқ хўжалигининг турли соҳаларида фойдаланиладиган турбокомпрессорлар тайёрлаш марказлашган. Бундай маҳсулот Ўзбекистондан ташқари Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигининг барча мамлакатларига етказиб берилади. Бундай компрессорлар кокс-кимё, металлургия, қанд-шакар, хамиртуруш ишлаб чиқаришларида, айниқса, кимё саноатида кенг фойдаланилади.

Корхона жамоаси республикамиз мустақилликка эришгандан сўнг унинг иқтисодиёти эҳтиёжлари учун зарур бўлган машина-механизмлар ишлаб чиқаришни ўзлаштиришга астойдил киришди. Ҳозир бу ерда, озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш саноати учун жуда зарур бўлган насослар тайёрлаш ўзлаштирилмоқда. Уларни юзлаб корхоналар жамоалари сабрсизлик билан кутмоқдалар. Машинасозлар эса тайёрлашни ўзлаштиришни жадаллаштириш учун барча имкониятларни ишга солмоқдалар.

О. ЛЕВАК.

• Қишлов—синов

САРҲИСОБ ВА РЕЖА

БЎСТОНЛИҚ! Вилоятимиздаги хушҳаво ҳамда хушманзара жойлардан бири. Тоғлар бағридаги жаннатмакон ҳудуд. Ўз асалию, ширин-шарбат мевалари, чорваю йилқилари, шифобахш гиёҳлару минг бир дардга даво қимизи билан машҳур бўлган бу ерларни ким билмайди, дейсиз!

Маълумки, Ўзбекистон Президенти ва ҳукуматининг шу кунлардаги энг долзарб ишларидан бири аҳолини ижтимоий ҳимоялаш, унинг ризқ-рўзини бекаму кўст этиш бўлмоқда. Айниқса, сут ва сут маҳсулотлари, гўшт билан таъминлаш айни диққат марказида. Шу боисдан бўлса керак, кўпгина жамоа хўжаликларида чорвачилик ривожлантирилмоқда. Бўстонлиқ районидаги Муслимбек Боймирзаев номли давлат хўжалигида ҳам (директор Шерпўлат Норпўлатов) ферма ташкил этилганлигига бор-йўғи икки йил бўлди. Аммо натижалар эътиборга лойиқ.

— 1992 йил якунлари бўйича, — деб гап бошлади хўжалик бош зоотехниги Маҳамбет оға Ўринбоев, — халқимиз ва ҳукуматимиз олдида юзимиз ёруғ. 260 тонна сут, 20 тонна гўшт топшириб, режани 100 фоиз бажардик. Қорамол сонини 360 тага етказиш керак эди, биз 365 тага етказдик. Шунингдек, соғин сигирлар сони ҳам режадагидан ортиқ 120 тага етди. 87 та ўрнига 105 та бузоқ олинди. Ҳар сигирдан 2500 кг ўрнига 2780 кг. дан сут соғиб олдик.

— Соғилган сутга ҳақ тўлаш қандай? Чўпонларга яратилган шароитлар қай йўсинда?

— Ҳар бир литр соғилган сут учун уч сўмдан ҳақ тўлаяпмиз. Чўпонларнинг ўртача маоши етти минг сўм. Бундан ташқари, ҳар бир чўпон оиласига қиш олдидан 2 тоннадан бепул кўмир тарқатилди. Иссиқ кийимлар берилди. Шунингдек, ўз пулларига хўжалик ёрдами билан қўшимча шакар, ун, ёғ, чой каби маҳсулотлар ҳам бераяпмиз. Ферма ичида сауна қуриб берганмиз. Чорва қишловига етарли ҳозирлик кўрдик. Чунончи, 600 тонна дағал хашак, 640 тонна силос, 450 тонна сенаж тайёрлаб, ҳар бир молга нормадаги 14 озуқа бирлиги ўрнига, 16 озуқа бирлиги тайёрланди. Яна 200 тонна сомон ҳам бор.

— Махамбет оға, мен Бўстонлиқни йилқиларсиз тасаввур қилолмайман...

— Бизда ҳам 50 та йилқи бўлиб, шундан 15 таси биядир.

— 1993 йилдаги режалар ҳақида ҳам тўхталсангиз.

— Ўз имкониятларимизни чамалаб кўриб, 300 тонна сут соғиб олишни ва унинг 280 тоннасини давлатга сотишни режалаштирдик. Ҳар бир бош соғин сигирдан 2800 кг. дан сут, ҳар юз бош сигирдан 90 тадан бузоқ олиш, 20 тонна гўшт тайёрлаш ҳам бу йилги режамизга киритилган. Яна 200 бош қорамолга мўлжаллаб молхона қурилади. Шунингдек, қўйчиликни ривожлантириш учун минг бош қўй сотиб олаамиз.

Мен М. Ўринбоев билан суҳбатни тугатиб, хўжалик раиси Шерпўлат ака Норпўлатов ва район ҳокимининг 1-ўринбосари Қ. М. Мирзаахмедов муҳокама қилишаётган масалага қулоқ тутдим. Улар аҳолини газ билан таъминлаш масаласида гап юритар эдилар. Ҳа, ўз халқини ўйлаган раҳбар ҳеч қачон кам бўлмайди.

Лекин мени иккита мавжуд муаммонинг ҳануз ҳал этилмаётгани лол қолдирди. Энг аввало электр таъминоти. Биз борган кунимиз ҳам чироқ йўқ эди. Вилоят чироқлаштириш идорасидаги мутасаддилар бу муаммога эътибор қаратишларини истардим. Зеро, ризқимиз бутунлигида мазкур хўжалик аҳлининг ҳам ҳиссаси мавжуддир. Яна ичимлик сув таъминоти ҳам ора йўлда. Сув қувурлари йўқлиги боис ичимлик сув ташиб келтирилади. Бу муаммонинг ҳал этилишида ёлғиз жамоа хўжалигининг маблағи ҳам, кучи ҳам етмаслиги аниқ. Ўйлаймизки, ҳар икки муаммо тегишли ташкилотлардаги масъуллар томонидан кўриб чиқилади ва жамоа хўжалиги аҳлининг электр ҳамда ичимлик сувга бўлган эҳтиёжлари қондирилади.

Д. САИДОВ.

КОМПЬЮТЕР—МАСЛАҲАТЧИ

Тошкентдаги болалар шифохоналарига тиббий хизмат сифатини яхшилашга доир аниқ тавсияномалар мунтазам келадиган бўлиб қолди. Бундай тавсияномаларни шаҳар болалар касалликларини аниқлаш ва маслаҳат бериш маркази тайёрламоқда.

Бу ерда бемор болаларга хизмат қилишнинг янги шакли пайдо бўлди. Марказнинг юқори малакали мутахассислари район поликлиникаларида кичкинтойларни вақти-вақти билан тиббий кўрикдан ўтказадилар. Улар фақат маслаҳат билан ёрдам берибгина қолмай, барча текширишларга доир маълумотларни тўплаб, ЭҲМга киритадилар. Электрон-ҳисоблаш машинаси бу материалларни тартибга солади ва тавсияномалар беради. Масалан, компьютер шаҳарнинг бир қанча районларида ёш авлоднинг ижтимоий ҳимоясини яхшилашга, зарур санитария-гигиена тадбирларини тарғиб этишни кучайтиришга алоҳида эътибор беришни тавсия қилди. Шифокорларнинг фикрича, компьютернинг маслаҳатлари кичкинтойларнинг ижтимоий-маиший турмуш шароити билан боғлиқ касалликларни камайтиришга имкон беради.

(УзА мухбири).

• *Шифохоналар ҳаётидан*

ХАЛҚ ОЛДИДА ҲИСОБОТ

Маълумки, узоқ йиллар мобайнида бошқа соҳалар каби тиббиётимиз ҳам марказга қарамлиги туфайли ночор аҳволга тушиб қолган эди. Айни пайтда бозор иқтисодиёти қийинчиликлари ҳам бу соҳани четлаб ўтмаяпти. Шундай бўлса-да, ўз вазифасига сидқидилдан ёндошган, фидойи шифокорлар аҳолига тиббий хизмат кўрсатиш йўлида бор имкониятларни ишга солмоқдалар. Пойтахтимиздаги 1-клиник шифохонада ана шундай билимдон, эл-юрт ташвиши билан яшовчи нажоткорлар кўпки, улар ўз касбларига сидқидилдан ёндошиб, эл-юрт дуосини олмоқдалар. Куни кеча бу сиҳатгоҳга Шайҳонтоҳур район аҳли таклиф этилди. 1-клиник касалхона бош шифокори М. Қодиров ўтган йилда район аҳолисига кўрсатилган тиббий хизмат ва 1993 йилдаги вазифалар ҳақида ҳисобот берди. Учрашувда шифохона жамоаси, район ҳокимлиги ва Тошкент шаҳар соғлиқни сақлаш Бош бошқармаси ходимлари ҳам қатнашдилар.

— Тошкент шаҳри бўйича тўнғич даволаш маскани ҳисобланган клиникамиз бугунги кунда Шайҳонтоҳур районининг 250 минглик аҳолисига тиббий хизмат кўрсатмоқда,— деди М. Қодиров.— Дастлаб хароб ҳолда бўлган бир шифохонанинг бугунгидай чирой очиши, унинг ҳудудида янги биноларнинг қад ростлаши, касалхонадаги ўринлар сони 140 тадан 1110 тага кўпайиши, унда кўплаб бўлимлар очилишида бу ерда кўп йил раҳбарлик қилган Қ. Ризаевнинг хизматлари катта эканлигини алоҳида таъкидламоқчиман.

Ҳозирда шифохона таркибида 14 та ихтисослашган йўналиш ва 15 дан ортиқ касалликни аниқлашга ёрдам берадиган ихтисослашган ҳар хил бўлинмалар бўйича 32 та даволаш бўлими фаолият кўрсатмоқда. Булар орасида ўткир заҳарланганларни таигликдан қутқарув, зудлик кардиологияси, пульмонология, куйганларни тангликдан қутқарув маркази, юрак қон-томир дардига чалинган хомиладорларга хизмат қилишга ихтисослашган туғуруқхона ва бошқа марказлар муваффақиятли ишлаб турибди. Кейинги пайтларда жарроҳлик, ич касалликлари ва ҳомиладорларга ёрдам йўналишлари бўйича ихтисослашган бу даво масканида касалликни тез аниқлаш ва даволашда янгича муолажа усулларини жорий этишга айниқса эътибор кучайтирилди. Шифокорлар бу ерга келган ҳар бир бемор ноумид қайтмаслиги, дардидан фориғ бўлиб оиласи бағрига тетик руҳ билан бориши йўлида астойдил хизмат қилмоқдалар. Бу ерда ишлаётган бир ярим минг кишидан 300 нафари шифокор, 600 нафари ўрта медицина ҳамширасидир. Лекин бу борадаги ҳаракатларга қарамай ҳамон жарроҳлик, ўткир заҳарланиш, урология, куйганларни даволаш бўйича бизда врачлар танқислиги сезилмоқда.

Шифохонада илмиёт билан амалиётни самарали қўшиб олиб бораётган ҳамкасбларимиз бор. Хусусан 12 фан доктори, 40 нафар фан номзоди таянч мутахассисларимиздир. 8 нафар врач эса ўз асосий иши билан бирга номзодлик диссертацияси устида ишламоқда. Клиника қошида 9 та кафедра ва Тошкент врачлар малакасини ошириш институти, Ўрта Осиё педиатрия медицина институти ҳамда Тошкент медицина илмгоҳлари ҳамкорлигидаги иккита курс ҳам мавжуд.

Шунингдек, маърузачи ўз ҳисоботида шифохонадаги етакчи бўлимлар фаолиятига батафсил тўхталиб, уларнинг ютуқ ва камчиликлари, муаммолар ҳақида рўйирост сўзлаб берди.

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазири муовини, Тошкент шаҳар соғлиқни сақлаш Бош бошқармаси бошлиғи Қ. Т. Ризаев ўз сўзида Шайҳонтоҳур районида кўп болали оилалар сероблиги, аҳолининг анча зич жойлашгани муносабати билан шифокорлар беморларга эътиборлироқ бўлиши кераклиги, бугунги мураккаб шароитда даволаш самарадорлигини ошириш, биронта ҳам кўнгилсиз ҳолга лоқайд муносабатда бўлмасликни муҳим вазифа сифатида таъкидлади.

Шунингдек, Тошкент шаҳар шифокорлар малакасини ошириш илмгоҳи проректори, профессор, медицина фанлари доктори Ж. Собиров, клиниканинг олий тоифадаги жарроҳ—шифокори Т. Куликова, ўткир заҳарланганлар реанимацияси бўлими ҳамшираси Г. Мирбобоева, «Гулобод» маҳалла фаоли Қамариддин Исломовлар ҳам маъруза юзасидан сўзга чиқдилар. Улар ўз сўзларида асосий диққат-эътиборни оқ халатга доғ туширмаслик, беморнинг соғайишида шифокорнинг муомаласи ҳам муҳим ўрин тутишлиги, баъзи бир хасталикларни даволашда халқ табобатига суяниш, дори-дармонлар танқислигини енгиш учун доривор ўт-ўланлар ва гиёҳлардан фойдаланиш, ҳамширалар меҳнатини қадрлашга қаратдилар.

З. ЖУРАЕВА.

Қ. РИЗАЕВ,

Ш. ОТАХОНОВ,

Т. КУЛИКОВА,

Г. МИРБОБОЕВА,

Қ. ИСЛОМОВ.

● СУРАТЛАРДА: (юқорида) бош шифокор М. Қодиров (ўртада) йиғилиш иштирокчилари билан суҳбатда; (пастда) йиғилиш пайти.
Даврон АҲМАД олган суратлар.

• *Хориждан хабарлар*

● **ИТАЛИЯ** пойтахти Римда жойлашган ҳашаматли Абамелек вилласида етти нафар итальян карабинерларига Россия Федерацияси Олий Совети ёрлиқлари, Россия ички ишлар вазирлигининг фахрий дипломлари ҳамда нишонлари топширилди. Шунингдек, мазкур карабинерлар тилло соатлар билан ҳам тақдирландилар. Гап шундаки, бурноғи йили Третьяков галереяси кўргазмаси Генуя шаҳрида намойиш этилаётган пайтда машҳур мусаввирлар Шишкин, Серов, Саврасов ва Репинлар мўйқаламига мансуб 18 та нодир расмлар номаълум кишилар томонидан ўғирланган эди. Эндиликда юқоридаги карабинерлар саъи-ҳаракати туфайли ўша асарлар топилиб, Россияга қайтарилди.

● **ЖАЗОИРНИНГ** Олий Давлат Кенгаши 1992 йил 9 февралида мамлакат бўйлаб жорий этилган фавқулодда ҳолатни яна номаълум муддатгача чўзиш тўғрисида қарор қабул қилди. Қутқариш фронти деб аталган муҳолиф гуруҳлар мавжуд тузумга қарши қуроллар ёрдамида кураш бошлашга жазм қилганлиги ҳақидаги хабар тарқалганидан сўнг Олий Кенгаш қатъий чоралар кўришга мажбур бўлмоқда.

● **КАВКАЗДА** собиқ Совет Иттифоқининг қуроляроғ аслаҳахоналарига тегишли бўлган бир неча юз танк ном-нишонсиз йўқолди. Оврупода ҳавфсизлик ва ҳамкорлик кенгаши делегацияси аъзоларидан бири бу воқеа хусусида гапириб, танклар тақдири ҳамон номаълум бўлиб қолаётганлигини айтди. Оврупода хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгаши делегацияси аъзолари Оврупода оддий қуролларни қисқартириш тўғрисидаги шартноманинг бажарилишини назорат қилиш билан банд. ОҲҲК кузатувчисининг гапларини келтирган «Свобода» радиоси мухбири Ғарб танклар йўқолишидан биронбир шов-шув кўтармоқчи эмас. Чунки, собиқ Совет Иттифоқида ҳукм сураётган бошбошдоқлик ҳеч кимни таажжубга сола олмайди, деди.

● **АНГОЛАДАГИ** сиёсий ва ижтимоий инқирозни тинч йўл билан ҳал қилишга даъват этилган ҳукумат ҳамда УНИТА вакилларидан иборат бўлган делегация фаолиятининг натижалари бенаф бўлганидан сўнг музокаралар боши берк кўчага кириб қолди. Натижада икки томонлама музокараларнинг бориши тўхтаб қолди ва у номаълум муддатга кечиктирилди. УНИТА ўз вакилларини Эфиопия пойтахти Аддис-Абебада 10 февралда очиладиган музокараларнинг иккинчи даврасига юборишдан бош тортганидан сўнг юқоридаги инқироз келиб чиқди.

● **МАЪЛУМКИ,** Зоирда ҳозирги мавжуд тузумга ҳамда президент Мабуту Сесе Секога қарши ғалаёнлар бир ҳафта бурун бошланган эди. Қуролли тўқнашувларнинг келиб чиқишида ҳозирги бош вазир Этьен Чисекедининг қўли бор, деб гумон қилган президент бош вазирни жуда қаттиқ танқид қилиб, унинг истеъфога чиқишини талаб қилди. Зотан бир ҳафта мобайнида давом этган ғалаёнларда мингдан зиёд тинч аҳоли ҳалок бўлди. Президент бош вазирни истеъфога чиқариш тўғрисида фармон қабул қилди. Лекин, Э. Чисекеди бу фармонга бўйсунмаслигини изҳор қилди ва «Давлат манфаатлари ҳозирча менинг ўз лавозимимда қолишимни тақозо этмоқда» деб айтди. Икки олий мартабали давлат арбоби ўртасидаги даҳанаки жанглар давом этаётган пайтда кўчаларда отишмалар овози ҳамон эшитилиб турибди. Киншаса фуқаролари уйларига бекиниб олганлар. Давлат муассасалари ишламаяпти, транспорт ҳаракати кузатилмайди. Пойтахт маркази баррикадалар билан иккига бўлиб қўйилган. Зоир фожиаси тобора авж олмоқда. Унинг интиҳоси нима бўлишини ҳеч ким билмайди.

● **ИТАР—ТАСС** мухбири хабар беради: ўтган йилнинг ноябрь ойида йўқолган — фазовий алоқалар кемаси — «Маршал Крилов» матроси Александр Свиридовнинг АҚШда соғ-саломат юрганлиги маълум бўлди. Тинч океан флотига қарашли «Маршал Крилов» кемаси Американинг Сиэтл шаҳрига дўстлик ташрифи буюрган пайтда А. Свиридов изсиз йўқолган эди. Эндиликда маълум бўлишича, у АҚШ муҳожирлар хизмати идорасига мурожаат қилиб, ўзи учун сиёсий бошпана берилишини талаб қилган.

● **БЕЛАРУСЬ** божхонасининг йўриқчиси Анатолий Букель ўз шериги билан бирга Болтиқбўйи томон кетаётган Москва—Каунас поездидаги йўловчиларни текшираётган пайтларида 9 миллион сўмлик сигареталарни топиб олдилар. Аммо контрабандачилар «анойилардан эмас экан». Ўртадаги олишув пайтида Анатолий Букелни тез юриб кетаётган поезддан итқитиб юбордилар. У ҳалок бўлди. Жиноятчилар эса яширинишга улгурдилар.

• *Бозор: муаммо ва мулоҳаза*

ТАЛАБ БЎЛСА, ТАКЛИФ ҲАМ ТУШАДИ

Бу йил «Ташсельмаш» заводи жамоаси халққа керакли моллар ишлаб чиқаришни анча кўпайтиришга қарор қилди. Бу молларнинг ҳажми ошиб, турлари ортаверади. Қишлоқ хўжалик машинасозлари ҳам катталарга, ҳам болаларга зарур бўлган юз хилдан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқарадилар. Ҳозир улар ишлаб чиқараётган молларнинг тури 80 тадан ошди.

Корхонанинг асосий маҳсулоти — пахта териш машинасини бадавлат жамоа хўжалиги ёки давлат хўжалиги икки миллион сўм ва ундан ҳам қимматроққа сотиб олиши мумкин. Аммо бир неча минг сўм турадиган болалар автомобили ёки ихчам станокни сотиб олишга ҳамманинг ҳам қурби етавермайди. Хўш, шундай бўлса, оммавий эҳтиёж молларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш ўринлими?

— Ҳозир иқтисодиётимиз бошига тушган мушкулотлар — ўткинчи нарса, — дейди завод режалаштириш-иқтисодий бўлимининг бошлиғи Ю. А. Павлов. — Бир вақти келиб, Ўзбекистонда халқ истеъмол молларининг ҳақиқий маданий бозори шаклланади. Ана ўшанда муҳандисларимиз тайёрлаган ва ишчиларимиз рўёбга чиқарган режалар харидорни мамнун этади.

Пайтдан фойдаланиб ташсельмашчилар асосий маҳсулотга эътиборни сусайтирмай ёлғиз усталар учун универсал пармалаш, ёғочсозлик дастгоҳлари, деҳқончиликда керак бўладиган турли ихчам машина ва механизмлар ишлаб чиқаришни йўлга қўймоқдалар. Ҳозирча бу маҳсулотларни сотишдан олинган даромад ишлаб чиқариш чиқимларини зўрға қопламоқда. Металл, бутлаш қисмлари — ҳаммаси жуда қиммат. Таъминот ишлари ҳам кўнгилдагидек эмас. Масалан, электр моторлар йўқлиги сабабли пармалаш дастгоҳлари уйилиб ётибди. Арман ҳамкорларимиз мотор юбориш ҳақидаги ваъдаларини бажаришмаяпти.

Завод жамоаси эса истиқболни кўзламоқда. Унинг қандай бўлишини фақат тасаввур қилиш мумкин.

— Келгусида ихтисослашган биржалар тузилиши ўз маҳсулотимизни таклиф қилибгина қолмай, рақобатчиларнинг шунга ўхшаш ишларини ҳам кўриш имконини беради, — дейди сўзини давом эттириб Ю. А. Павлов. — Ана ўшанда маҳсулотимизни такомиллаштириш, арзонлаштириш, келиб чиқаётган муаммоларни ҳал этишнинг янги-янги йўлларини излаш зарурати туғилади.

Назаримда, мустаҳкам қонун негизини яратмай туриб, маданий бозорни йўлга қўйиб бўлмайди. Фақат қонунларгина ишлаб чиқарувчи билан истеъмолчи ўртасидаги муносабатни тартибга солиши керак. Бундан бошқа йўл йўқ. Ҳозир бизнинг маҳсулотларимизни, асосан, улгуржи савдо базалари сотиб олмоқда. Бирон-бир маҳсулотни хоҳлашса олишади, хоҳлашмаса юзаки ва ўринсиз кўпдан-кўп баҳоналарни кўрсатишади. Ишлаб чиқарувчи билан истеъмолчининг ўзаро муносабатини тартибга солувчи қонун бўлганда эди, бундай муаммолар келиб чиқмасди. Шундай қонунлар қабул қилингандан кейинги давлатнинг мадади билан рисоладаги биржа фаолиятини ривожлантириш мумкин, деб ўйлайман. Айни вақтда аҳолининг харид имкониятларини ҳам эътиборга олиш ва бу имкониятларни ҳар томонлама ошириш керак бўлади.

В. ДРАЧЕВ,
ЎзА мухбири.

• *Вилоят прокуратурасида*

ҚАСАМЁДНИ ДОИМ ЁДИМИЗДА ТУТАЙЛИК

Ўзбекистон Республикаси бош Прокурори, 2-даражали Давлат Адлия маслаҳатчиси Б. М. Мустафоевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва «Прокуратура тўғрисида»ги Қонун қабул қилиниши муносабати билан Прокуратура органларининг барча ходимларига йўллаган Мурожаатида шундай дейилади:

«Ўзбекистон халқининг асрий орзуси ушалди. Халқ ўз Президенти ва мухтор вакиллари сиймосида, Олий Кенгашнинг ХП-чақириқ XI-сессиясида инсон ҳуқуқлари ва миллий мустақиллик ғояларига мос, демократик ва ижтимоий адолатга, инсонпарвар ҳуқуқий давлат барпо этишга бошловчи Бош Қонун — Ўзбекистон Конституциясини қабул қилди. У мамлакатда Конституция ва унинг асосида қабул қилинган қонунлар устиворлигини, улар олдида барча тенг, ҳуқуқ, эркинлик ва манфаатлар дахлсиз эканлигини белгилаб берди.

Айни пайтда Олий Кенгаш республиканинг «Прокуратура тўғрисида»ги биринчи Қонунини ҳам қабул қилди. Халқ ўз вакиллари орқали Прокуратурага катта ишонч билдирди, кенг ваколатлар берди. Энди илгаригидек «марказ»га эмас, ўз халқимиз, мустақил давлатимиз олдида ҳисоб берамиз. Шу сабабли масъулиятимиз икки баравар ортади».

Вилоят прокуратураси коллегиясининг яқинда бўлиб ўтган кенгайтирилган мажлисида Мурожаатда белгилаб берилган вазифалар алоҳида таъкидланди, вилоят прокурори А. Манноновнинг «Вилоят прокуратура органларининг 1992 йилда амалга оширган ишлари ҳамда Ўзбекистон янги Конституцияси қоидалари, «Прокуратура тўғрисида»ги Қонуннинг бажарилишини таъминлаш, қонунчиликни мустаҳкамлаш, жиноятчиликка қарши курашни янада кучайтириш бўйича муҳим вазифалар» тўғрисидаги маърузаси тингланди.

Вилоят прокуратураси органлари 1992 йилда вилоят ҳокимияти ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа идоралар билан ҳамжиҳатликда жиноятчиликка қарши курашни ташкил этиш, қонунчиликни ва ҳуқуқий тарғиботни мустаҳкамлаш, фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ, эркинликларини муҳофаза қилиш борасида бир қатор ишларни амалга оширдилар. Умумий назорат текширувларининг самарадорлиги 1,8 дан 2,9 гача кўтарилди. Прокуратура ва ички ишлар идораларидаги терговнинг самарадорлигини таъминлаш, тергов томонидан тугатилган жиноят ишларининг бир мунча яхшиланиши борасида ижобий натижаларга эришилди. Жиноят судловида прокурорнинг иштирокини такомиллаштиришга эътибор берилиб, шу соҳа ходимларининг малакасини ошириш чоралари кўрилди, давлат айбловини кенгроқ қўлланишга эришилди. Прокурорларнинг протест (эътироз)лари асосида судлар томонидан йўл қўйилган хатоларни тузатиш амалиёти анча жонлантирилди.

Давлатга, жамоат ташкилотларига етказилган зарарларни ундириш борасида фуқаролик — ҳуқуқий воситалардан тобора кўпроқ фойдаланилиб, фуқаролик судловларида прокурор назорати жонлантирилди. Фуқароларнинг хат ва шикоятларининг қонуний ҳал этилишига жиддий эътибор берилмоқда. Натижада шикоятларнинг умумий сони ҳамда қаноатлантирилган мурожаатларнинг миқдори қисқариб, қонунда белгиланган муддатдан сўнг ҳал қилинган аризалар сони 1,9 баробарга камайди.

Миллатлараро муносабатлар билан боғлиқ жараёнлар тегишли назорат остига олинди, вилоят прокуратураси органлари иш фаолиятлари матбуот, радио, телевидение орқали ёритилиб, қонунчиликни, айниқса, Республика Президенти Фармонларини тушунтириш ишлари ҳамиша диққат марказида турди. Шунингдек, кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш, тарбиялаш ва ёш мутахассисларнинг малакасини ошириш борасида амалий ишлар қилинди.

Вилоят прокурори ўз маърузасида йўл қўйилган камчиликлар тўғрисида алоҳида тўхталиб ўтди. Ана шу камчиликлар туфайли ўтказилган тадбирлар айримларининг самарадорлиги кўнгилдагидек бўлмади. Гарчи вилоят прокуратурасида умумий назорат ишини ташкил этиш жонлантирилган бўлса-да, лекин бу борада Ангрен, Олмалиқ, Чирчиқ шаҳарлари прокуратураларида текширувларнинг самарадорлиги ва сифати ҳали етарли эмаслиги таъкидланди.

Гарчи вилоятда жиноятчиликнинг умумий сони камайса-да, 1992 йилда қайд этилган оғир жиноятлар 5,9 фоизга ўсди. Оғир жиноятлар Олмалиқ, Чирчиқ шаҳарлари, Оққўрғон, Оҳангарон, Бўка, Қуйичирчиқ, Юқоричирчиқ, Паркент, Пискент ва бошқа бир қатор районларда 1991 йилга қараганда 11,4 дан 42,6 фоизгача ўсди. Булар асосан қасддан одам ўлдириш, фуқароларнинг мулкини ўғирлаш, безорилик ҳамда давлат, жамоат мулкини ўзлаштириш, талон-торож қилиш каби жиноятларнинг ошиши эвазига юз берди.

Чирчиқ, Олмалиқ шаҳарлари, Қуйичирчиқ, Юқоричирчиқ, Паркент, Чиноз ва бошқа районларда жиноятчиликнинг ўсишига ҳам етарли тўсиқ қўйилмаган, натижада, умумий жиноятлар сони 1991 йилдагидан ошиб кетди.

Вилоят прокуратураси коллегияси муҳокама этилган масалалар юзасидан қарор қабул қилди.

Йиғилишда республика Бош Прокурорининг биринчи ўринбосари Н. Н. Норпўлатов, вилоят ҳокимининг биринчи ўринбосари А. Ибобековлар иштирок этдилар.

• *Америкаликлар нигоҳи билан*

Клинтон ваъдасини бажармоқчи

Ўтган йили сайловолди мавсуми вақтида Клинтон АҚШдаги ижтимоий таъминот тизимини ислоҳ қиламан ва ишлаётган аҳолининг қашшоқ қатламлари орасида камбағалликни тугатаман, деб ваъда берган эди. Президент ўз ваъдасини бажарганини айтди. У 2 февраль куни губернаторлар Миллий уюшмасининг ҳар йилги қишки кенгашига мурожаатномасида бу масалага тўхталди. Соғлиқни сақлашдаги ислоҳотларни ўтказишдаги каби ижтимоий соҳани қайта ўзгартириш учун ҳам юқоридан белгилаб бериладиган қандайдир узил-кесил қарорлар йўқ, деб таъкидлади президент. Уларни ҳал қилишда олдинга силжиш фақат маҳаллий даражадагина мумкин бўлади.

Клинтон ўз маъмурияти ижтимоий таъминотни ислоҳ қилишнинг узил-кесил дастурини ишлаб чиқишда тўртта асосий қоидага амал қилажагини айтди.

Биринчидан, ижтимоий ёрдамдан фойдаланаётган одамлар тиббий муассасаларга бемалол мурожаат қилишлари, билим олишлари, касб тайёргарлигидан эркин фойдаланишлари ва ўзларини уддалашлари учун ишга кириш имкониятига эга бўлишлари лозим. Икки йил ўтгач улардан хусусий ёки ижтимоий секторда иш бошлашни талаб қилиш керак, деди президент.

Иккинчидан, шундай қилиш керакки, ишга яхши ҳақ тўланадиган бўлсин. Доимий ишга эга бўлган ҳар бир америкалик ота-она ўз оиласи қашшоқликда яшамаслигига ишонч ҳосил қилиши керак. Шунинг учун даромадли солиқ олинадиган қарзларни кўпайтиришни таклиф қиламан, деди президент, бу аҳолининг кам таъминланган ишловчи қатламлари даромадларини кўпайтиради.

Учинчидан, алиментлар тўлаш устидан назоратни кучайтириш чораларини кўришимиз лозим, деди президент. У 15 миллион нафар америкалик болаларнинг алимент тўловчи оталарини кузатиб бориш учун умуммиллий маълумотлар базасини тузажагини айтди. Штатлар болалар туғилаётган касалхоналарда оталикни аниқлаши керак, деб таклиф қилди у.

Тўртинчидан, штатлар даражасидаги яхши тажрибаларни ҳар томонлама рағбатлантиришимиз лозим, деди Клинтон.

Тўрт ярим миллион америкалик оила (13,5 миллион киши) ижтимоий ёрдам олиб турибди. Гарчи бу оилалар катта ёшдаги аъзоларининг ярмидан кўпи ишлай олмаса ҳам бир ярим миллионга яқин киши пировардида ишлашига тўғри келадиган одамлар тоифасига киради.

Тўланмаган алиментлар миқдори 5 миллиарддан 25 миллиард долларгача маблағни ташкил қилади, агар бу пуллар йиғилса ижтимоий ёрдам кўрсатиш ҳаражатларини камайтириш ва бюджет тақчиллигини билвосита қисқартириш мумкин бўларди.

(ЮСИА ахборот маҳкамаси).

• *Президент фармонлари амалда*

ИЧИМЛИК СУВ ТАРМОҚЛАРИ СИФАТЛИ ВА МУДДАТИДА ҚУРИЛИШИ КЕРАК

— ВИЛОЯТ ДАВЛАТ НАЗОРАТИ БОШҚАРМАСИДА

ВИЛОЯТИМИЗ қишлоқ аҳолисини ичимлик сув билан таъминлаш ҳозирги вақтда ҳам ниҳоятда ўткир ва долзарб муаммо бўлиб турипти. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Республика аҳолисини ичимлик сув ва табиий газ билан таъминлашни яхшилаш тўғрисида»ги Фармони бу муҳим соҳадаги ишлар кўламини кенгайтириш ва жадаллаштириш бўйича катта вазифаларни белгилади. Шу асосда пойтахт вилоятимизда ҳам ичимлик сув тармоқларини барпо этиш бўйича кўлами кенг режалар тузилди.

Халқ депутатлари Тошкент вилояти Кенгаши 1990—1992 йилларда шаҳар ва қишлоқ аҳолисига ичимлик сув етказиб берилишини таъмнловчи 690 километр қувурлар ётқизилиши назарда тутилган дастурни тасдиқлади. Бу Ўзбекистон республикаси Вазирлар Кенгаши томонидан шу даврда қурилиши белгиланган шундай иншоотлар ҳажмидан бир неча баравар кўп эди. Унинг асосий қисмини қишлоқларда барпо этиш мўлжалланганди. Қишлоқ жойларида 586 километр узунликдаги қувурларни ўтказиш режалаштирилди.

Кўпчилик жойларда бу муҳим ишга катта эътибор берилганлиги, мавжуд имкониятлар ишга солингани, зарур моддий-техника воситалари ўз вақтида ва етарли миқдорда етказиб берилганлиги, аксарият ҳокимликлар, корхоналар, ташкилотлар, хўжаликлар бу соҳада ўзаро ҳамкорликни пухта йўлга қўйганликлари, сармоя ажратиш масалаларини кечиктирмай ҳал қилиниши ўзининг ижобий натижаларини берди. Республика давлат назорати қўмитасининг вилоят бошқармаси томонидан республика Президентининг юқорида тилга олинган Фармонининг бажарилиши юзасидан ўтказган текшириши буни кўрсатди.

Икки йил ичида икки юз тўқсон икки километр ўрнига уч юз олтмиш бир километрдан ортиқроқ ичимлик сув ўтказиш қувурлари фойдаланишга топширилди. Бу режада белгиланганига нисбатан 124 фоизни ташкил этади. Шунга қарамай, вилоят қишлоқ аҳолисини сув билан тахминлашдаги аҳвол ҳамон мушкуллигича қолмоқда. Айниқса, республика уй-жой-коммунал хўжалиги ва Қишлоқ хўжалик вазирликларининг шу йўналишдаги бунёдкорлик ишлари жуда суст бормоқда. Улар икки йил давомида назарда тутилганидан анча кам ичимлик сув қувурлари тармоғини қурдилар.

Кўп жиҳатдан шу вазирликлар айби билан туманлар аҳолисини марказлашган ичимлик сув билан таъминлаш ҳамон жуда секинлик билан яхшиланмоқда. Айниқса, Ўртачирчиқ туманида ташвишли аҳвол таркиб топган. Бу ерда эҳтиёж фақатгина 18,2 фоиз миқдорида тамъинланаяпти. Пискент, Оққўрғон, Чиноз, Паркент, Янгийўл туманларида эса 26—58 фоизни ташкил этмоқда. Вилоят аҳолисини марказлашган сув билан таъминланиши эса 74,5 фоизга борди, холос. Бу афсусланарли бир ҳолдир.

Бунинг устига мавжуд ичимлик сув ўтказиш тармоқларининг ярмидан кўпроғи санитария талабларига жавоб бермайди. Уларнинг 56,1 фоизи шундай тармоқлардир. Уларда санитария муҳофазасининг биринчи минтақаси, тозалаш иншоотларининг зарур мажмуаси йўқ. Ҳатто ичимлик сувни турли микроблардан тозаловчи қурилмалар ҳам етарли эмас.

Сув таъминоти манбаларининг санитария аҳволини ҳам ҳеч вақт яхши, деб бўлмайди. Чунончи, Паркент туманида аҳоли манзилгоҳларини ичимлик сув билан таъминловчи жойлар ва манбаларнинг кўп қисми санитария нормалари ва қоидаларига жавоб бермайди. Ўртачирчиқ. Бўка туманларида ҳам шундай иншоотлар аксариятининг аҳволи шундай. Бошқа қатор туманлардаги таркиб топган ҳолатни ҳам кўнгилдагидек, деб бўлмайди асло.

Кўпчилик туманлардаги бундай тармоқлар қаровсиз ҳолда ётипти, уларни ҳеч ким назорат қилиб турмайди. Аксарият ичимлик сув оладиган қувурлардан фойдаланиш ва уларни тузатиш бўйича ягона хизматлар тузилмаган. Шундай хизматларнинг ташкил этилиши масаласини тезроқ ҳал қилинмаса ишда лозим даражада бурилиш ясаб бўлмайди. Улар ичимлик сув тармоқларини доим соз ҳолда сақланишига масъул бўлишлари, барча камчиликлар ва нуқсонлар учун жавоб беришлари лозим. Амалиёт шундай хизматларнинг самараси яхши бўлишини кўрсатиб турипти.

Ичимлик сув сифатини, унинг таркибини муттасил таҳлил қилиб туришнинг муҳимлигини таъкидлаб ўтиришга ҳожат ҳам бўлмаса керак. Айниқса, қишлоқ жойларда бунга алоҳида эътибор бериш лозим. Қишлоқ хўжалик экинлари етиштиришда турли кимёвий ва заҳарли моддалардан фойдаланиш давом этаётган бир даврда бу долзарб масаладир. Ахир, ишлатилган шундай моддалар тупроққа, ерости сувларига қўшилиб, улар орқали ичимлик сувларга қўшилмайди, деб ким кафолат беради? Бизнингча ҳам ҳеч ким кафолат бера олмаса керак. Шундай бўлгач сув сифати доим назорат остида бўлиши лозим.

Бундай муҳим ишни фақат лабораторияларда амалга ошириш мумкин. Шундай муассасалар эса жуда кам, ҳамма туманларда ҳам етарли бор, дея олмаймиз. Натижада кўп жойлардан олинган ичимлик сув намуналарини вилоят санитария-эпидемиология лабораторияларида текширишга тўғри келмоқда. Уларда ўтказилган таҳлиллар аҳвол анча ташвишли эканлигидан далолат бериб турипти.

Бундай лабораториялар ходимлари кейинги вақтларда ичимлик сув намунасини 625 марта текширишдан ўтказдилар. Бу намуналарнинг 129 таси ёки 20 фоизи ўз таркиби жиҳатидан санитария нормаларига жавоб бермайдиган даражада бўлганлиги маълум бўлди. Агар ишлаб чиқилган «Ичимлик сув» Гост андозаларига солиштирадиган бўлсак янада аянчли бўлиб чиқади. Текширишга олинган ичимлик сув намуналарининг 26 фоиздан кўпроғи ўзининг санитария-бактериология кўрсаткичлари бўйича давлат белгилаган андозага жавоб бермаган. «Ичимлик сув» андозасидагига нисбатан икки баравар ортиқ бўлган. Шундай экан, у албатта региондаги эпидемиологик аҳволга салбий таъсир қилиши мумкин.

Текшириш натижасида чиқарилган амалий хулосаларнинг бири шундаки, буюртмачи, пудратчи ва фойдаланувчи вазифаларининг ягона бир ташкилот — «Оби ҳаёт» республика ишлаб чиқариш-қурилиш бирлашмасининг Тошкент қурилиш-монтаж бошқармаси жамоаси зиммасига юклатилиши амалда ўзини оқламади. Бу бошқарма зиммасидаги ишни барча жабҳалар бўйича уддалай олмади, кўпгина камчиликларга йўл қўйди. Унда ишнинг янги усуллари билан боғлиқ ҳолда тузилган хизматлар ўз вазифаларини кўнгилдагидек бажара олмадилар.

Ичимлик сув оқадиган қувурларни қуриш ва фойдаланишга топширишда белгиланган нормалар ҳамда қоидаларга кўпинча амал қилинмаган. Тўғрироғи, бу тартиб қўпол равишда бузилган. Масалан, статистика органларига берилган ҳисоботга мувофиқ Тошкент қурилиш-монтаж бошқармаси 1991 йилнинг тўртинчи чорагида қуриб, Бекобод туманидаги Улуғбек номли давлат хўжалигида фойдаланишга топширган, деярли ўн бир километрли водопровод текшириш ўтказилган кун—9 октябрда ҳам ишламаган. Бунинг устига, давлат хўжалигида бу жой учун ижро-техникавий ҳужжат йўқ. Ҳатто лойиҳалаш институти билан келишмай пўлат ва чўян қувурлар ўрнига полиэтилен қувурлари ишлатилган. Бу ўзбошимчаликдан бошқа нарса эмас. Бошқа қатор нуқсонларга йўл қўйилганлиги ҳам текширишда аниқланди. Бунинг устига бу тармоқни фойдаланишга қабул қилиш ҳақидаги ҳужжатда давлат хўжалиги директорининг имзоси йўқ.

Қибрай туманидаги «Темир қадам» (собиқ Оржоникидзе номли) давлат хўжалигининг Қипчоқ қўрғонида 3,5 километр узунликдаги ичимлик сув ўтказувчи қувурлар тармоғини фойдаланишга топширишда ҳам шундай камчиликларга йўл қўйилган. Уни ишга тушириш вақтида давлат санитария органлари, ёнғиндни сақлаш назорати, тегишли касаба уюшмаларининг техникавий назоратлари вакиллари жалб қилинмаган.

Бу бошқарма Тошкент туманидаги Собир Раҳимов номли жамоа хўжалигида 12 километр узунликдаги ичимлик сув тармоғини барпо этишда ҳам шундай қораланган амалиётни давом эттирган. У тўла ишга тушди, деб ахборот берилган бўлса ҳам текшириш ўтказилган 19 октябрда ҳам ишламасди. Жойдаги жуда кўп ишлар ўлда-жўлда бўлиб ётганлиги маълум бўлди. Жумладан, умуман бу сув тармоғининг санитария муҳофазаси минтақаси тугалланмаган, сувни кўтариб берувчи насос станциясида барча ишлар амалга ошмаган, ишга туширишсозлаш ишлари бажарилмаган эди. Бундай мисолларни яна келтириш мумкин.

Тошкент қурилиш-монтаж бошқармаси (бошлиғи Пяк Л. А.) ичимлик сув тармоқларини ҳам пудратчиси, ҳам буюртмачиси, ҳам фойдаланувчиси ҳисобланади. Ўша вақтда бу уч вазифани ягона ташкилот зиммасига юклаш яхши ниятлар билан амалга оширилган эди. Соҳиблик бир қўлда бўлса хўжаликнинг бу муҳим тармоғида ишлар анча юришиб кетади, деб ҳисобланган эди.

Лекин, минг афсуслар бўлсинки, у ишончни оқламади. Бошқарма фақат ўз манфаатини ўйлади, оқибатда мўмай даромад кетидан қувиб, қилинмаган ишларни ҳам бажарилди, деб рапорт беришдан ўзини тиймади.

Республика «Оби ҳаёт» ишлаб чиқариш-қурилиш бирлашмаси раҳбарлиги ўзига бўйсунадиган бўлинмаларнинг фаолияти устидан лозим даражада назорат олиб бормаётганлиги учун ҳам ичимлик сув тармоқларини бунёд этишда шундай камчиликлар содир бўлмоқда.

Бунинг оқибатида миллионларча сўм қийматига эга бўлган йигирма километрли ичимлик сув ўтказиш қувурлари тармоқлари амалда ишламаяпти. Давлат назорати вилоят бошқармаси Тошкент туманидаги Собир Раҳимов номли жамоа хўжалигидаги 12 километрли ичимлик сув тармоғини ҳисобдан чиқарди. Бунинг учун 5,8 миллион сўм маблағ сарфланган эди.

Назоратсизлик, буюртмачи, бош пудратчи ишининг аниқ ташкил этилмаётганлиги, ёрдамчи пудратчи ташкилотларнинг интизомсизлиги қишлоқ аҳолисини ичимлик сув билан таъминлаш режаларининг кўнгилдагидек бажарилишига шубҳа туғдиради. Шунинг учун, аввало, қишлоқ аҳолисининг фаровонлигини оширишнинг муҳим омилларидан бири ҳисобланган ичимлик сув билан таъминлаш юзасидан белгиланган дастурниг сўзсиз бажарилишини таъминлаш учун барча чораларни кўриш керак. Қишлоқ туманлари ҳокимликлари, мутасадди ташкилотлар бу муҳим ва масъулиятли ишни доим эътибор марказида сақлашлари, у билан боғлиқ муаммоларни зудлик билан ҳал қилишлари, барча зарур ёрдамни амалда кўрсатишлари лозим. Шундай қилинмаса ишда кескин ижобий бурилиш ясаш амри маҳолдир.

М. МАҲМУДОВ.

ЭРТОШЛИК УСТОЗ

«СЕРКА ҚИРИЛДИ» қишлоғига борганимда Сотим домлани кўрмасдан, унинг ширин суҳбатини олмасдан қайтмайман. Шу боис мактабга бордим.

— Бугун домланинг дарслари йўқ, — дейишди менга мактабда.

— Улар мол боқиб кетган бўлсалар керак, бугун уларнинг мол боқиш навбати, — деди яна бир муаллим.

Қишлоқчилик эмасми, подачи бирда бўлади, бирда йўқ. Шу сабаб қишлоқ аҳли аҳолининг молларини ўзлари бир кундан навбат билан боқишади. Кун унчалик совуқ эмас, ғир-ғир тоғ шабадаси худди март ойининг охирларини эслатади. Мактабдан чиқиб шу атрофда юрган болалардан аҳолининг молини қаерда боқаётганлигини суриштирдим.

— Хув жўннинг устида, — деди бир бола. — Сотим домла боқяпти молларни бугун, элтиб борайми?

Мен эътироз билдирдим. Ўзим бу ерларни жуда яхши биламан. «Серка қирилди» — Оҳангароннинг қўшни Поп райони билан чегарадош гўшаси. Баланд тоғлар қоясига чиқилса Попнинг бутун таровати ҳам, Оҳангароннинг ҳамма гўзалликлари ҳам кафтдай кўринади кўзга. Болалар кўрсатган томонга юрдим. Йўл-йўлакай яна Сотим домла ҳақида ўйлаб бораётирман.

1963 йил эди ўшанда. Оҳангарон райони қўшни Ўрта Чирчиқ районига қўшилган пайтлар. Районнинг ҳудудини ҳар томонлама ҳисобланса, Наманган вилоятидан катта. Мен Ўрта Чирчиқ район халқ таълими бўлимида методист бўлиб, Оҳангарон томонлардаги мактабларга оталиқ қилардим ўшанда. Халқ таълими бўлимининг ўша пайтдаги мудири, раҳматлик Одил Файзиев ҳузурларига чақириб, Эртошдаги мактабга директорликка номзод топиш кераклигини айтдилар. Ўшанда биринчи марта «Серка қирилди»га келганман. Бу ердаги 22-ўрта мактабнинг ўқитувчилари, Инқилоб қишлоқ шўросининг раҳбарлари билан гаплашдим. Қишлоқ фаолларига маслаҳат солдим. Ҳаммаси Эртошдаги мактаб директорлигига Сотим домладан бўлак одамнинг бўлмагани маъқул дедилар. Ўшанда танишганман бу жуссаси кичик, кўринишдан бўш-баёв киши билан.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай Сотим домла Султоновни 23-ўрта мактабга директор этиб тайинладилар.

ЭРТОШ — Оқтовнинг остида. Қишин-ёзин бу ердан салқин ҳаво аримайди, баҳор бир ой кеч, куз бир ой барвақт келади. Мактабда фақат чўпон болалари ўқишади. Дарвоқе, мактаб. Мактабмиди ўша бино? Эсласам тилимнинг учигача музлаб кетади: битта чорхарилик уйни тўртга бўлишиб ўқишхона қилишган. Муаллим ва маъмуриятлар қўшни кампирнинг аввал ўтинхона бўлган кулбасини таъмирлаб, идора қилишган. Қишлоқда чўпон болалари кўп бўлса ҳам, ўқувчилар сони олтмиш бешдан ошмайди. Мактабни ташлаб кетган болалар кўп. Синф хоналари иситилмайди. Қишлоқни қор босганда муаллимлар ойлаб маош олишмайди... Сотим домла ана шундай аҳволда қабул қилиб олдилар 23-(собиқ 94) мактабни. Мен бўш-баёв деб билган одам ўз кучини ўша йилиёқ кўрсатди: аҳолини тўплаб маслаҳат қилишди. Мактаб учун янги бино қуриш зарур эди. Кўкламга чиқишиб, одамларнинг ўзлари янги мактаб биноси тушадиган жойни танлашди, ўзлари ер текислашиб, тошдан тагдевор қуришди, ўзлари ёғоч топиб, синч қадашди, ўзлари шифер келтиришиб, томни ёпишди. Хуллас, уч ой — ёзда мактабнинг ўн хоналик янги биноси қурилиб, сентябрдан янги бинода ўқиш бошланди. Бинонинг ташаббускори Сотим домла Султонов эдилар. Ўша йилиёқ муаллимлар ва ота-оналарнинг ёрдами билан мактабга қатнамаётган 26 ўқувчи ўқишга жалб қилинди, юқори Эртош қишлоғидан қатнайдиган ўқувчилар учун ётоқхона, мактаб учун ошхона, буфет ташкил қилинди. Қиш учун мактабга ажратилган кўмирни, оз эмас — ўн икки тонна, маҳалланинг болалари ёрдамида от, эшак арава билан олти чақирим ерга ташиб олишди.

Сотим домла кейинчалик Юқори Эртош қишлоғида чўпон болалари учун янги мактаб ташкил этди, ундан кейин 24-мактабни ташкил қилди, йиллар ўтиши билан яна ўзи илгари ишлаган 22-мактабга директор бўлиб келди. Бу ерда ҳам анча ишлади. Шуларни ўйлаб чўққига ҳам чиқиб қолибман. Домла экан. У билан бақамти анча суҳбатлашдик.

• *Маорифимиз жонкуярлари*

— Насиб этса яқинда нафақага чиқаман, ўзим ҳам жуда чарчадим, мол-ҳол эса менга эрмак, — деди домла.

— Зериксангиз, биз томонларни айланинг, бизникига боринг, гурунглашамиз, — дедим унга. Домла бироз ўйланди ва:

— Зерикишга қўл тегмаса керак, — деди. — Биласизми, кекса одамлар ҳеч қачон зерикмайдилар, ҳатто кун бўйи уйда ёлғиз ўтирсалар ҳам. Мен ёлғиз қолганимда аксари ўтиб кетган дўстларим, ҳамкасбларимни эслайман, уларнинг ҳар бири билан ҳаёлан мулоқотда бўламан. Қандай ажойиб маорифчиларимиз бор эди-я. Шу қадар билимдон, зукко, ўз ишига фидоий, Одил Файзиев, Султон Аҳмедов, Аҳмад Мазгаров, Аҳмаджон Аминов, Исматилла Раҳматиллаев, Руҳилла Нажимов, Салмон Ғараев... — Домла бироз тин олдилар. Мен уни чалғитиш мақсадида гапни Ўзбекистонда мактабларни миллийлаштириш хусусидаги ишларга бурдим.

— Бу нарса самара беради, яхши самара беради, —дедилар Сотим домла. — Лекин бизнинг ҳозирги маорифчиларимиз мактаб ислоҳоти атрофида айланиб юришибди-ю, масаланинг ўртасига ёриб киришилмаяпти, билмадим, охири нима бўларкин?!

Домланинг гапларига эътироз билдирдим, ҳозир мактаб ислоҳоти билан боғлиқ бўлган бир қанча янги низомлар, концепциялар, уставлару йўриқномалар ҳақида гапирдим. Домла кулдилар.

— Мен ҳам қирқ йилдан кўпроқ мактабга бағишладим умримни, янглишмасам, муаллимликни бошлаганимда ҳали мўйлавим ҳам чиқмаган эди, кўраяпсиз, юзимда оқармаган мўй қолмади. Лекин шу давр ичида оз мунча ислоҳотлар бўлдими. Мактабда таълим етти йиллик эди, Хрушчев бобо саккиз йиллик қилдилар, ўн йиллик эди, ўн бир йиллик қилдилар, мактаб яна ўн йиллик лигу ўн бир йиллик бўлди. Политехник таълим, дея ҳамма мактабларга тракторлар беришди, у ҳам иш бермади, ишлаб чиқариш бўйича директор муовинларини қўйдилар, бу ҳам фойдасиз бўлди, коммунистик тарбия бўйича директор муовинлари жорий этилди, бу ҳам наф бермади, мактабдан ташқари УПКлар ташкил этиб, болаларга ҳунар ўргатамиз, дедилар, — бунинг ҳам нафи бўлмади, энг қийин фанлар — математика, кимё, она тили буёқда қолиб, бизга ҳалигача сингмаётган чет тили ва рус тили фанларини ўқитишда ўқувчиларни сонига қараб иккига ажратиб ўқитишни тавсия этдилар, аммо бирон қишлоқ мактабининг ўқувчиси ўн йилликни тамомлаб на русчани ва на немисчани равон гапирадиган бўлолмади. Яна қанақа ислоҳотлар бўлиши мумкин?

Мен домлани тарбиянинг ҳозирги ютуқлари билан енгмоқчи эдим. Ранжигандай бўлдилар.

— Ҳафа бўлмангу, биз узоқ вақт «изм-изм»ларнинг измида юриб, тарбияда изимизни йўқотиб қўйдик. Ўқувчи болаларнинг аҳволини қаранг. Уларни ҳам бир қолипга солишни, ўраган рўмолию, эгнидаги костюмини, бошидаги дўпписию, почасидаги шимларини жуда катта чиғириқлардаи ўтказишга ўрганиб қолган эдик, — деди Сотим домла аста аламини ютиб.

— Сизнингча, нима қилиш керак бўлмаса? — беҳосдан сўрайман. У юзимга тикилади.

— Сиз неччи йилликни битиргансиз?

— Етти йилликни.

— Мен ҳам, бугун нафақада бўлган, ўз даврида тарбия соҳасида ном таратиб, қўша-қўша шогирдлар етиштирган муаллимлар Маматали Ўтанов ҳам, Абдуманноб Мингбоев ҳам, Фирдавс домла ҳам, бошқалар ҳам етти йилликни битиришган. Ўша яхши эди. Бола ўн тўртга кириб-кирмай тўлиқсиз ўрта маълумотли бўларди, кейин хоҳласа ўқишини давом эттирсин, ёки оилага фойда келтирадиган иш қилсин. Ахир ҳеч нарсага ўқуви йўқ болани ўн бир йил мактабда ушлаб ўтиришдан не фойда, ҳам болани, ҳам муаллимни қийнаб. Эсингиздами, бундан бир йилча олдин ҳатто олти ёшлик болани ўқитасан, деб мактабга ташлаб кетишарди. Бу ёшда баъзи болалар ҳали равон гапиролмайди ҳам. Шу ҳам иш бўлдию. Нимагадир мактаб тажриба ўтказиш маконига айланиб қолди сўнгги йилларда. Омон бўлсак, бунақа тажрибаларни ҳали кўпини кўрамиз, шекилли...

— Ҳозирги шогирдларингизни ишларичи? —сўрайман ундан. — Шогирдларимнинг деярли ҳаммасини ҳозир ҳам назорат қилиб юраман, гарчанд олий маълумотли бўлсалар ҳам. Уларнинг кўплари уқувли, беришталари ҳам бор, лекин кўп эмас. Айниқса, бугун мен билан бирга ишлашаётган Ғулом, Имомсаркор, Раҳматжон (директоримиз), Сатторлар анча бокўлам, иқтидорли мутахассислар бўлиб етишдилар, қолганлари ҳам ёмонмас, мактабнинг эртасини тортиб кетаоладиган болалар... Ислоҳотларга келсак, ҳадеб қоғоз қоралагунча аввало муаллимнинг иқтисодини тузатиб, аттестациядан давлат имтиҳони тариқасида ўтказиб, сўнг болаларга билим беришни аниқ дастур асосида унинг гарданига маҳкамроқ қўйиш зарур. Ўшанда ҳам болаларга аҳлоқ ўргатиш биринчи режада бўлиши керак. Аҳлоқ устун жойда жамият ҳам, табиат ҳам тоза бўлади...

Мўмин ҚАЮМОВ.

МУРАББИЙЛАР БИЛАН ЁНМА-ЁН

ТОШКЕНТ ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмасининг бўлинмаларида ўз касбини, кўп йиллик меҳнати давомида орттирган тажрибасини ёшларга қунт билан ўргатаётган тўқимачилар анчагина бор. Йигирув цехининг ёрдамчи устаси Ҳайитбой Данбоев ва йўрикчиси Шарифа Саидовалар ҳам бу олижаноб ҳаракатда фаол қатнашмоқдалар. Ҳозирги вақтда улардан касб ўрганган ишчилар устозлари билан ёнма-ён туриб меҳнат қилмоқдалар. Ушбу суратда Х. Данбоев ва Ш. Саидоваларни ўзаро суҳбатлашаётганда кўриб турибсиз.

Д. АҲМАД олган сурат.

• *ХОТИРА* •

ДЕҲҚОНЛАР САРКОРИ ЭДИ

ҲАР САФАР мактабга бораётганимда шундоққина кираверишдаги бурчакка қўйилган кичик ҳайкалча олдида бир зум тўхталиб қоламан ва ҳаёлларга бериламан. Ҳайкалча тагидаги ёзувга яна назар ташлайман. Мақсудали Маъмуров, 1906 йилда туғилган. 1972 йилда вафот этган.

Дарвоқе, бу ном жамоа хўжалигидаги каттадан-кичик учун қадрдон ва азиз ҳамда мўътабардир. У ҳаётлик чоғидаёқ элнинг эъзозига, ардоғига сазовор бўлган эди. Ўша пайтдаёқ 2 мингга яқин ўқувчини ўз бағрига олган 3 қаватли катта ўрта мактаб, 4—5 чақирим масофадаги кўча кўпчиликнинг илтимосига кўра унинг номига қўйилганди. Бу абадийлаштиришлар бежиз эмасди, албатта.

Мақсудали ака меҳнат қаҳрамони эмасди, бироқ, қаҳрамонликка арзийдиган ишларни қилиб улгурганди. У жумҳурият Олий Советига ноиб бўлган эмас. Аммо у айрим ноибларга қараганда кўп ишларни қилиб, халқнинг дуосини олганди.

У раис ўринбосари, кейин эса раис сифатида жамоага 40 йилдан ортиқ раҳбарлик қилди. Бу даврда Собир Раҳимов номли колхоз ноҳиядагина эмас, вилоят миқёсида илғор хўжаликлар қаторидан муносиб ўрин олди. Ҳосилдорлик йилдан-йилга ўсиб, иқтисоди мустаҳкамланди.

Мақсудали ака йилдан-йилга чирой очиб бораётган қишлоқлар қиёфасини, тўқ ва бадавлат оилаларни кўрганда, уларникида меҳмонда бўлганида ич-ичидан қувонарди. У далаларни енгил машинада эмас, пиёда, пайкалма-пайкал, эгатма-эгат юриб айланарди. Деҳқонларга ўринли, фойдали маслаҳатлар берарди. Шунинг учун ҳам жамоада уни каттадан-кичик «Ота» дерди. Шу ҳақда ўйларканман, ота ҳақидаги хотираларим кўз олдимда гавдаланади.

Мен у пайтда қишлоқ шўросида ишлардим. Хизмат юзасидан ота билан тез-тез учрашиб, мулоқотда бўлиб туришга тўғри келарди. У жуда босиқ табиатли, вазмин, етти ўлчаб бир кесадиган инсон эди. У фикрини, айтмоқчи бўлган гапини баъзида ўзига жуда ярашиб тушадиган имо-ишора билан тушунтирар ёки бўлмаса қисқа қилиб лўнда, гапни айтиб қўяқоларди. Хўжаликка гард юқтиришни ор деб биларди ўзига.

Бу воқеага 30 йилдан ошган бўлса ҳам сира-сира эсимдан чиқмайди. Ҳарбий хизматни ўтаб эндигина қайтган кезларим эди. У маҳалда мен Мақсудали акани яхши танимасдим. Баъзибаъзида шеър, кичик-кичик мақолалар ёзишни машқ қилиб юрардим.

— Мухбир ука,— деб қолди бир куни танишлардан бири,— колхоз парник хўжалиги ҳузурида ҳаммом қурилган. Лекин негадир ишламаяпти. Қачон қарасанг, эшигида катта қулф осиғлик туради. Шуни бир газетага танқид қилиб ёзмайсанми? Зора фойдаси тегиб қолса?

Бу таклиф менга маъқул бўлди. Бориб суриштирсам, унинг гаплари юз фоиз тўғри бўлиб чиқди. Ўша пайтдаги «Ленинчи» (ҳозир «Истиқбол» номи билан аталади) рўзномасига «Ҳаммом қачон ишга тушади? сарлавҳаси билан мақола ёзиб юбордим. У кўп ўтмай босилиб чиқди. Катта шов-шувга сабаб бўлди. Мухбирни қидириб қолишибди. Мени учратишиб, Мақсудали ота чақиртираётганлигини айтишди.

Тўғри раиснинг хонасига кириб бордим. Бу ерда раис билан бирга идора котиби Тўлаган ака Бобоев (Оллоҳ раҳмат қилган бўлсин) ўтирарди.

— Ҳаммомни газетга ёзган йигит шу бўлади,— деб таништирди Тўлаган ака мени.— Фермада ишлайдиган Жўравой ака бор-ку, ўшанинг ўғли.

Мақсудали ака ер тагидан менга узоқ тикилди.

— Тўғри,— колхозчиларнинг узоғини яқин қилиш мақсадида шу ҳаммомни қурган эдик. Бироқ, айрим сабабларга кўра уни ишга туширолмай турибмиз,— деди Мақсудали ака. Ёзишгаку, тўғри ёзгансан. Лекин ҳаммом нега ишга тушмаганлиги сабабини биздан сўрашинг керак эди-да! Ҳай, майли, бўлган иш бўлди. Сендан ҳафа бўлсак, ўринсиз бўлади. Кўринишингдан яхши жўяли йигитга ўхшайсан. Ўзимизнинг Жўравойнинг ўғли экансан. Энди мен сенга айтсам, ука хўжалигимизда камчиликлар билан бирга ютуқлар ҳам кўп. Улар ҳақида ҳам ёзгин. Тер тўкиб меҳнат қилаётганларнинг кўнглини, руҳини кўтаргин.

Яхши биламан. Раиснинг Ғулом ака исмли шофери бўларди. Бир куни раиснинг машинасида у билан бирга районга кетаётган эдим. Йўл четидаги бекатда турган Ўроқбой ака исмли киши раиснинг машинасини танидими, ёки танимадими, бу ҳақда аниқ бир фикр айтолмайман. Бироқ, қўлини кўтариб қолди. Ғулом ака тўхтайми, йўқми дегандай раисга қаради.

— Тўхта, ахир мени тагимга машинани шу қўли қадоқ кишилар бериб қўйишган. Улар бўлмаса мен машинани қаердан минган бўлардим. Эсингда бўлсин, машинада мен бўлсам ҳам, бўлмасам ҳам, йўл четида ёки бошқа жойдаги колхоз аъзоси зорланиб, машинага қўл кўтариб қолса, бўш бўлсанг, албатта, тўхтатиб ўтказиб ол, дедилар.

Ўроқбой ака не-не мулоҳазалар билан ийманиб машинага ўтирди. Кечирасиз, дегандай қўлини кўксига қўйиб, раис билан сўрашди.

— Кутилмаганда набирамнинг тоби қочиб қолибди. Дўхтир дори ёзиб берибди. Зудлик билан шу дорини олиб келиб, укол қилиш керак экан, шошиб дорихонага кетаётан эдим. Сизларни овора қилдим-да. Узр.

— Ҳечқиси йўқ, ҳижолат бўлманг, дегандек раис унга қараб қўйди.

Машина Келесдаги дорихона қаршисига бориб тўхтади. Машинадан аввал Ўроқбой ака, сўнг раис тушди. Дорихонага биргалашиб кирдик. Раис Ўроқбой ака қўлидаги рецептни олиб, дори сотувчи йигитга узатди. У ўқиди-да, бир зумда ичкаридан дорини олиб чиқиб берди.

Ўроқбой аканинг ўша дамдаги қувончини сира-сира тасаввур қилиб бўлмайди. У икки қўлини кўксига қўйиб, ташаккур билдириб қолди. Умрингиздан барака топинг, раис, мартабангиз бундан ҳам баланд бўлсин!

Ғуломқодир ака Исломов районимизда узоқ йил масъулиятли вазифаларда ишладилар. Нафақага чиққач кунлардан бир куни шаҳар ошхоналаридан бирида ёнма-ён ўтириб, тамадди қилиб қолдик. Мени Собир Раҳимов номли жамоа хўжалигидан эканлигимни билгач, гапга тушдилар. Мақсудали отани эсладик.

— Жуда ажойиб, камсуқум инсон эдилар. Ҳамиша эл манфаатини ўйлар ва кўзлар эдилар. Ҳар сафар уларникига борганимда дарвозадан кириб кета туриб қамиши осилиб ётган, олов тутайверганидан қорайиб кетган дарвозахона тўсинларига кўзим тушарди. Бир куни не-не мулоҳазаларга бориб бўлса ҳам бунинг сабабини Мақсудали отадан сўрадим. Бу дарвозахона тўсинларини нега янгиламайсиз. Ёки...

Мақсудали ота менинг ҳазил тарзида айтган гапларимнинг маъносини тушунди.

— Дарвозахонани бир кунда ўзгартириш мумкин. Бироқ гап унда эмас. Агар билсангиз, биз Фарғонанинг «Каркидон» қишлоғидан шу ерга кўчиб келганмиз. Чайлада яшаганмиз. Отам илк бор икки хонали уй билан шу йўлакни қурганлар. Шуни кўрсам отамни, онамни эслайман. Уларни кўргандек, суҳбатлашгандек бўламан. Олдин қандай яшаганлигим, ким бўлганлигим доим эсимга тушиб туради. Шунинг учун бузгим келмайди,— деб жавоб берган эдилар. Қаранг, қандай донолик, теранлик бор бу гапларнинг замирида.

Мақсудали отадан кейин хўжаликка Қўчқор ака Латипов (марҳум) ўн йилдан кўпроқ раислик қилди. Ҳозир эса бу жамоага отанинг шогирдларидан бири Абдували Абдураҳимов етакчилик қилаётир. Улар неки яхши иш қилган бўлсалар бу, дадил айтиш мумкинки, отанинг меросини асраб авайлаш, унинг энг яхши анъаналарини қадрлаш билан боғлиқдир.

Дарвоқе, марҳумларни ёдлаш, хотиралш, уларнинг энг яхши фазилатларини эслаш сиз билан бизнинг — тирикларнинг бурчимиздир. Юртимизда эса эслашга, хотирлашга арзийдиган Мақсудали Маъмуров сингари инсонлар кўп бўлган.

Т. ЖУРАЕВ.

ЯНГИЙЎЛ ХАБАРЛАРИ

● «ВАТАН» агрофирмаси районда фаолият кўрсатаётганига ҳали кўп бўлмади. Шунга қарамай, мазкур фирма вакиллари яқинда Украинада бўлиб бир суткада 2—2,5 тонна қанд ишлаб чиқариш қудратига эга кичик заводни район ҳудудида қурдириш ҳақида шартнома туздилар...

● НИЕЗБОШ жамоа хўжалиги сут маҳсулотлари фермасида сутни қайта ишлаш қурилмаси ишга туширилди. Бу қурилма ёрдамида бундан буён бир кеча-кундузда 1 тонна сутни қайта ишлаб бринза, пишлоқ, сузма каби маҳсулотлар ишлаб чиқарилади.

● РАЙОН газ идораси ўтган 1992 йил давомида 20 километрдан ортиқ масофага газ қувурлари ўтказди. Натижада кўп қаватли уйларда яшовчи 1108 хонадон ва қишлоқ ҳудудларида истиқомат қилувчи 998 хонадон зангори оловдан фойдаланиш имкониятига эга бўлди.

Ш. РУСТАМОВ.

«Тановар»— пискентликлар ҳузурида

КУНИ кеча Пискент районидаги «Ўзбекистон мустақиллиги» ва Охунбобоев номли жамоа хўжалиги меҳнаткашлари ҳузурига Ўзбекистон телерадиокомпанияси қошидаги «Тановар» мақомчилар дастаси ташриф буюрди. Улар ўзларининг янги дилрабо куй ва қўшиқлари билан пискентликларни хушнуд этдилар. Айниқса, санъаткорлардан Х. Шарипов, Ж. Раҳимов, М. Дадабоева, М. Ҳасанова, Э. Лутфуллаевлар ижросидаги қўшиқлар барчага манзур бўлди.

М. УМИДОВА.

ЯДРАН БЎЙИДА

• БАДИА •

Сайёҳлар денгиз бўйидаги отелга етиб келишганида вақт алламаҳал бўлиб қолганди. Дарров ётақолишди. Акбаржон тонг саҳарлаб бир нарсаларнинг пишқиришидан уйғониб кетди. Пишқираётган денгиз экан. Акбарнинг болаликдан бир орзуси бор эди-ку, у ҳам бўлса денгизни кўриш. Мана шу орзуси ҳам ушаладиган бўлди. Анови дов-дарахтлар, буталар оралаб ўтса шундоққина денгиз қирғоғига чиқади. Шундай қилди ҳам, Денгиз тўлқини одам бўйи кўтарилиб қирғоққа пешма-пеш урилар, у ердаги қумни ўйнатиб бўтанага айлантирарди...

Тушдан кейин денгиз тинчиди. Акбар сувга тушиб обдон қулоч отиб чўмилди ва қирғоққа яқин жойдаги яссироқ қояга ўтириб олиб узоқ-узоқларга тикилди. Ядран карталарда тасвир қилинганидек, тиниқ, кўм-кўк эди. Таърифлаганларича бор экан. Ана, олис-олислардан моторли қайиқ шитоб билан келмоқда, катер хипча қад бир қизни шатакка олган. Қиз тик туриб чилвир учини тутган ҳолда чанғида сузиб келмоқда. Қайиқ Акбарга яқинлашиб қолганида четга бурилди. Қиз бир қўлини кўтариб Акбарга қараб:

— Месьё[1] парашют, — деди-ю, сузишда давом этди.

«Э-ҳа, кеча кўргани хушрўй қиз». Кеча денгизга яқин бир қўрғонни зиёрат қилишганди. Ўтмишда ёв келганида шу қўрғонни ололмай орқага чекинган экан. Акбар сайрдан сўнг қайтаётган гуруҳидан кейинда қолган бир қиз баланд ҳарсанг супадан тезроқ тушмоқчи бўлиб нари-бери бориб келар, гуруҳи эса узоқлашиб борарди. Сакраб тушишга юраги дов бермасди чоғи. Акбар вазиятни кўриб дарров супа ёнига келди ва елкасини тутиб французчалаб «бўёққа ўтиринг» деди. Чунки у қизни французлар орасида кўрганди. Қиз бироз иккиланиб туриб, таклифга рози бўлган, Акбар унинг қўлидан тутиб оҳиста чўкар экан «парашют» деб қўйган эди. Қиз эса кулимсираб «мерси»[2] деганча тўдаси сари ошиққанди. «Ўша. Улар ҳам денгиз бўйига етиб келишибти-да».

Бу кун ўтди-ю, иккинчи кун кечқурун Акбарлар фольклор концертига боришди. Концерт ҳали яримлаб улгирмасдан ёмғир томчилаб қолди. Ёзлик театрнинг усти очиқ бўлиб саҳнасидагина бостирма бор эди. Халқ бироздан сўнг, бирин-кетин кўтарила бошлади. Акбарнинг гуруҳи ҳам жўнаб қолди. Акбар эса, «ёз ёмғирининг кучи қаёққа боради» деб ўлтираберди. Бир томондан ўзга юрт қўшиқ, рақслари қизиқтирган бўлса, иккинчи томондан бир нарса уни ром қилиб қўйганди. «Нима экан, ҳа, топти». Программани олиб бораётган қиз микрофонга худди икки киши суҳбатлашаётганидек, оҳиста сўзлар, табиийки нима деётгани карнайлардан равшан эшитилар ва қулоқни қоматга келтирмасди. «Биздаги туппа-тузук одамлар микрофоннинг асл вазифасини тушинмай қулоқни баданг қилиб баланд овозда гапиришади-я».

Концерт ҳам тугади. Акбар бир ўзи сўппайиб чиқаётса, «парашют» қизни, ёнидаги ҳамроҳларини кўриб қолди. Саломлашишди. Қиз ёнгинасидаги аёлга эргашиб алланарсалар деган эди, у Акбарга қараб жилмайиб ройиш қилди. Шундан сўнг улар ёнма-ён кетабошлашди.

Отель билан театр ўртасидаги парк зим-зиё эди. Боя ёмғир олдидан кўтарилган шамолдан сим узилиб чироқларни ўчириб қўйган бўлса керак. Мана отель йўли ҳам келди. Бироз нари боришган ҳам эди — дарахтдан бир йўғон шох ажраб тушиб йўлни тўсиб қўйибди. Шу жойда тўхташди. Хоним қизга гапирди:

— Элиза, барибир сени отелга қўйиб сўнг бу ёққа ўтмоқчи эдик, — деди хоним узоқдан чароғон кўринаётган ва музика оҳанглари таралаётган ресторанни кўрсатиб. — Буёғига йигит сенга ҳамроҳ бўларлар? — Акбарга юзланди у.

— Бажонудил, — деди Акбар.

Шундай қилиб эркак билан аёл ёп-ёруғ майдон сари кетишди. Акбар билан Элиза эса ғов томон боришди. Элизанинг найзагипошна туфлиси намхуш қумли йўлкага тиқилиб-тиқилиб одимини сусайтирар, оппоқ кўйлагининг парашют янглиғ ёйилган этаги эса шох-шаббага тегиб пучмайиб-пучмайиб қўяр эди. Акбар йўғон шох танасига миниб олиб уч-тўрт майда шохларини синдириб ташлади. Кейин Элизанинг чикка белидан ушлаб даст кўтарди ва ғовнинг нарёғига туширар экан яна «парашют», деб қўйди.

Йўлга туширар экан Акбар қизнинг қўлидан ушлаб олди. Аёл қизнинг онаси бўлиб чиқди. Кеча катерни ҳам шу онаси ҳайдаган экан.

— Дадангиз-чи?

— Дадам йўқлар.

— Нима бўлган?

— Дадам билан ойимлар... э, бунинг гапи узоқ.

— Айтаберинг.

— Дадам билан ойимлар «қаршилик ҳаракати»да қатнашишган. Уруш охирлаб қолганида отам қамалади. Мен ўшанда икки ёшар эканман. Фашистларнинг турмасидан чиқиб бўлмаган. Ахийри отамни ўлим жазосига ҳукм қилганлар. Отам ўлим олдидан ёзиб чиқарган хатларида айтган эдиларки...

Қиз жим қолди. Акбар эса яна қистади:

— Нима дегандилар?

— Эсим кириб хат таниЙдиган бўлганимдан бери қалбимда ўша хатни сақлаб келаман, бот-бот такрорлаб тураман уни, дадам билан гаплашаётгандек бўламан:

«Азиз қизгинам, онаси! Урушга қарши, урушдан наф кўрадиган одамларга қарши курашишга журъат этганлигим учун қамалдим.

Элиза! Катта бўлганингда ушбу хат хусусида қаттиқ ўйлаб кўр, чунки у даданг-нинг сўнгги сатрларидир. Ақлли бўл, онанг бахтиёр ҳаёт кечирмоғи учун қўлингдан келганича ҳаракат қил.

Анита, — бу онамлар, — гўдагимизнинг севги-муҳаббати сен билан қолаётир, менинг ўлимим сабабли қалбингнинг ҳувиллаб қоладиган жойини шу қизалоғимиз эгаллайди.

Меним учун сен ҳам, қизим ҳам қора кийманглар. Бу менинг сўнгги хоҳишим. Агар хоҳласанг, шунда ҳам фақат болани деб шахсий ҳаётингни бошқатдан бошлашинг мумкин.

Алвидо, жигаргўшаларим, сўнгги дақиқаларда сизлар ҳақидаги ўй-фикрларим ватаним ҳақидаги ўй-фикрларимга пайваста бўлиб кетмоқда. Бутун инсоният яхши кунларга эришмоғига аминман», дегандилар.

Бу орада отелга ҳам етиб келишди, гулзордаги скамейкага бориб ўлтиришди.

— Ўшандан бери ўн олти йил ўтибди. Онам бошқа эр қилмаганлар. Мени «пуф-пуф»лаш, авайлаб-асраш билан шунча йилни ўтказганлар. Мана энди олиб келдилар бўёқларни ҳам кўрсатгали.

— Ойингиз нима иш қиладилар?

— Улар кимёгар. Бир атир-упа фирмасида ишлайдилар. Отам ҳам шу ишда эканлар...

Орага бироз жимлик чўкди.

Гал Акбарга келганди: ўзини, юртини танитди. Қандай қилиб французча ўрганганини айтиб берди.

Тун қўйнида ердан таралаётган прожектор нури Акбарни лол қолдирган магнолия дарахтининг дўппидай-дўппидай гулларини, кўм-кўк қирма духобадек баргларини кўз-ўз қилар, соҳил иқлими гул-чечакларининг бўйлари оламни тутганди. Икковлари ҳам сархуш эдилар.

— Ойимлар билан сайру саёҳатларда юрибмиз-у қаерга бормайлик, улар бирор янги бўй топиб жамлаш илинжида бўладилар.

— Шундай дейсиз-у Элиза, ҳид ёқтириш ҳам урф-одат, анъанага, миллатга боғлиқ бир нарса бўлса керак. Сиз овруполиклар қандай қарайсизлар-у, лекин бизлар мана шу кўримсиз жийда гули бўйини «жаннат ҳиди» деб ғоятда ардоқлаймиз, ҳаттоки йилда бир «жийда гули сайллари» ўтказиб ҳам турамиз.

Акбар йўлда кетаётиб узиб олган жийда гули новдасини Элизага ҳидлатди:

— Кўп муаттар ҳиду, лекин мавсуми бир-икки ҳафтадан нари ўтмайди-да.

— Нега бунчалар оз?

— Боя айтдим-у, «жаннат ҳиди» деб, жаннат йўли узоқ йўл бўлганидан бундан ортиқ туролмас экан, яна ҳид келтиргани тезда жўнаб кетар экан... Бу ерларнинг иқлими биздан бироз пастроқ шекилли, бизда жийда гуллаб бўлганди, бўёққа келсам энди бошланаяпти. Хуллас, буёғига «қўшкайф» бўлиб кетди.

— Ойимларга айтсам бўларкан.

— Агар жийда гулидан бир атр тайёрланса борми, бир шишасини...

Уч-тўрт кун ўтар-ўтмас Элизаларнинг сафари қарибди. Улар шу ердан кемага миниб яна аллақаёқларга йўл олишмоқчи. Акбар уларни кузатиб қўядиган бўлди.

Шом бўлиб қолганди. Курорт лиманига кема келиб лангар ташлади. Гўё бу шаҳарча ёнига иккинчи бир шаҳарча келиб, қўшилгандек бўлди. Кемадан беш-ўн одам тушиб, унга яна шунча одам чиқди. Улар орасида Элизалар ҳам бор эди. Чипор кўйлак кийиб олган Элиза капалакдек шўнғиб дам у дарчадан, дам бу дарчадан ташқарига қараб қўл силкитиб хайрлашарди. Дарчалардан аллақандай ёркин, майин нур таралarди. Кема қирғоққа ташлаган кўпригини кўтариб олиб жўнаб кетди.

Акбар ҳамон лиманда қаққайиб турар, кема узоқлашган сайин оркестр овози ҳам сўниб борарди. Ниҳоят кема уфқда ғойиб бўлди. Охири овозлар ҳам тиниб биргина барабаннинг «дуп-дупи»гина келиб турди. Бироз фурсатдан сўнг у ҳам тинди. Лекин энди Акбарнинг юраги шундоққина «дук-дук» қила бошлаганди.

1. жаноб
2. ташаккур

Шарафиддин КУНЧИ.

ТАРИХИЙ НОМЛАР ТИКЛАНМОҚДА

АҲОЛИ сўрови билан ва пойтахт Атамалар комиссияси таклифига кўра Тошкент шаҳар Ҳокими А. И. Фозилбеков имзо чеккан қарор асосида яна учта тарихий жой атамаси тикланди. «Калинин-мавзу» кўчасига «Хончорбоғ», деб ном берилди. Мирзо Улуғбек районидаги «Никитин» кўчаси «Хирмонтепа» ва Днепровская кўчаси эса «Турк ариқ» тарихий атамалари билан номланди.

Ўзбек боғдорчилиги ва узумчилиги соҳасининг йирик билимдони, Меҳнат Қаҳрамони Ризамат ота Мусамуҳамедов хотираси ҳам абадийлаштирилди. Эндиликда Мирзо Улуғбек районидаги «Севастополь» кўчаси унинг номи билан юритилмоқда.

Бу йил таваллудининг 675 йиллиги нишонланадиган йирик диний арбоб Баҳоуддин Нақшбандай номи Юнусобод районидаги «Партия XXII съезди» кўчасига берилиши ҳам аҳолини мамнун этди.

Д. МУРОДОВ.

ҲАМКОРЛИК НИШОНАЛАРИ

«ВОСТОК» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси меҳнат аҳли жорий йилда юқори унум билан ишлаб, зарур маҳсулотлар турларини кўпайтиришни режалаштириб қўйди. Эндиликда бу ерда факс қоғозларини ишлаб чиқариш йўлга қўйилмоқда.

Шу мақсадда корхона Америкадаги «Истлейнд» фирмаси билан истиқбол режасини белгилаб олди. Ҳар икки томон иштирокида тузиладиган қўшма корхона мана шу хил маҳсулот чиқаришга ихтисослаштирилади.

Бирлашма Ҳиндистондаги «Баттерфляй» фирмаси билан ҳам яқин алоқа боғлади. Ўзаро келишув асосида юзага келадиган қўшма корхона эса ошхона анжомларини кўзлаб тайёрлаб беради.

С. ОДИЛОВА.

БОЛАЛАР МУАССАСАЛАРИДА

БОҒЧАДА ШАРҚОНА ТАРБИЯ

ПОЙТАХТнинг Шайхонтоҳур районида жойлашган 229-болалар боғчасида жажжи кичкинтойларнинг ҳар бир куни қизиқарли ва мазмунли ўтади. Чунки бу болалар маскани бошқа боғчалардан фарқли ўлароқ, тарбиявий ишлар миллий удум ва анъаналарга хос равишда ташкил этилган. Мен ушбу боғчага борганимда бунга амин бўлдим. Машғулот хоналари миллий усулда ранг-баранг кўргазма қуроллари билан безатилган. Улардан бирида болалар навбатдаги обод-ахлоқ мавзуида сабоқ олардилар.

Етти юзга яқин кичкинтойлар тарбияланаётган бу боғчанинг ташкил қилинганига ҳали кўп вақт бўлганича йўқ. Лекин шунга қарамай, бу ерда талайгина ибратли ишларнинг амалга оширилганлигини кузатиш мумкин. Шуниси диққатга сазоворки, боғчада кичкинтойларнинг шодон ва қувноқ ўсишлари билан биргаликда уларнинг орасидаги зийрак болалар учун араб ва инглиз тилларини ўргатувчи махсус курслар ташкил қилинган.

Шунингдек, алифбе ва мусиқа фанларидан ҳам сабоқ берилмоқдаки, машғулотларда кичкинтойлар ўйиш, ёзиш ҳамда миллий санъат асбоб-ускуналарини чалишни ўрганмоқдалар...

— Яқинда районимизда мактабгача тарбия муассасаларининг овқатланиш таомномасини қайта кўриб чиқиш мақсадида семинар-кенгашининг бўлиб ўтганлиги айни муддао бўлди,— дейди боғча мудираси Ойниса опа Солиҳова.— Ушбу анжуманда болаларнинг соғлом ва бақувват бўлиб ўсишларини таъминлаш мақсадида миллий таомнома тузиш масаласи кўриб чиқилди. Яширишнинг ҳожати йўқ, шу давргача боғчаларда таълим-тарбия ва таомномалар асосан оврупоча усулда тузилган эди. Бу қайсидир жиҳатдан уларнинг соғлом ва бақувват бўлиб камол топишларини чеклаб қўйганди. Эндиликда овқатланиш миллий удум ва анъаналар эътиборга олинган ҳолда ташкил қилинмоқда.

Дарвоқе, яқинда боғчада таълим-тарбиянинг шарқона усули асосида дастур яратилиб, тажриба тариқасида янги гуруҳлар иш бошлади. Гуруҳларда М. Исҳоқова, Г. Абдураҳимова, Н. Қосимова, О. Абилова, Ю. Умарова, М. Исмоилова каби малакали мураббийлар одобнома ва ҳадислардан фойдаланган ҳолда машғулотлар олиб бормоқдалар.

Дарҳақиқат, миллий анъаналаримиз, қадриятларимизни тиклаш йўлида ҳайрли ишни бошлаганлар кам бўлмайдилар. Зеро, юртимиз равнақи фарзандларимизнинг камол топишларига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

У. МАНСУРОВА.

Суратда: боғчада навбатдаги машғулот.

МУШТАРИЙ МУЛОҲАЗАСИ

ПУЛ ҚИСТИРИШ— ОРТИҚЧА

ЯҚИНДА Хоразм вилояти ҳокимлигининг фармойиши билан тўйларда хонанда ва раққосаларга пул қистириш қатъий ман этилганлиги «Туркистон» газетасида эълон қилинганди. Шунга кўра тўйларда маҳалла қўмиталари махсус яшикчалар ташкил этиб, қариндошлар, дўст-биродарлар ва меҳмонлардан тушаётган тўёналарни тўй эгасига топшириш одат қилинибди.

Эндиликда жумҳуриятимизнинг бошқа район ва вилоятларида ҳам шундай яхши удумларни қўллаб ҳаётга татбиқ этилса ниҳоятда соз бўларди. Шундай хайрли ишларни амалга ошириш учун Президентимизнинг қарорини кутиб ўтириш шарт бўлмаса керак, деб ўйлайман. Мен аминманки, мустақил Ўзбекистон Республикамизнинг барча меҳнаткашлари бу таклифни ижобий қабул қиладилар. чунки ҳақиқий меҳнат билан топилган пулни кишилар ҳеч қачон қандайдир бир ўткинчи санъаткорнинг устидан сочмайдилар. Улар шу пулларини бечороҳол қарияларга ёки бокувчисини йўқотган бирон-бир оилага берсалар кўпчиликнинг дуосини олган бўлардилар. Бизнингча Хоразм вилоятида бошланган бу ташаббусни кенг қўллаб-қувватламоқ зарур.

Д. ТЕМИРОВ, Бўка райони.

• Бу—қизиқ

ҲАММАСИ ОЛТИН ҲАҚИДА

● БУ САРИҚ металлнинг куч-қудрати бекиёсдир. Инсонлар унинг қадр-қимматини илоҳийлаштиришгача борганлар. Бунинг боиси шундаки, олтин ҳақиқатан ҳам ўзининг ажойиб хосиятлари билан «металлар шохи» ҳисобланади. Бу хусусиятлари нималардан иборат?

● ОЛТИН нисбатан оғир ва юмшоқ ҳисобланади. Уни қоғоздан ҳам юпқа қилиш мумкин. Бир граммидан бир неча километр узунликдаги ип тортса бўлади. Уни ёмби қилиб қуйиш ёки қимматбаҳо заргарлик буюмига ҳам айлантириш мумкин. Айримлар уни соғлиқ учун ҳам фойдали дейишади.

● ИССИҚЛИК ва токни яхши ўтказади. Олтин рентген нурларини ҳам яхши ютади, ҳар қандай кимёвий таъсирга ниҳоятда бардошлилиги билан ҳам ажралиб туради.

● АСРЛАР давомида тупроқ остида ва сувда, пўлат сандиқ ва шкафда сақланса ҳам асл ҳолатини йўқотмайди. Неча-неча асрлар давомида пул вазифаларини бажариб келди. Ноёб хусусиятлари туфайли самолётсозликда, космонавтикада ҳам фойдаланиляпти.

● ҲАР БИР давлатнинг иқтисодий куч-қудрати муайян даражада унинг олтин захиралари билан ўлчанади. Унинг барча хусусиятларини батафсил санаб ўтишнинг иложи ҳам йўқ дейилса, муболаға қилмаган бўлинади.

● Мутахассисларнинг таъкидларича инсонлар олтинга биринчи бор Арабистон саҳросида дуч келганлар. Ўша вақтлардаёқ унинг «фазилатлари»ни билиб олишган ва қадрлашган.

● ИНСОНИЯТ тонгидаёқ дастлабки майда соф олтин бўлаклари топилган. Қадимги вақтларда ҳозирги юртимиз ҳудудида яшаган аждодларимиз ҳам сариқ металлнинг хусусиятларини билишган, ундан ибтидоий усул билан ишлаб бўлса-да, турли тақинчоқлар, зеб-зийнатлар, заргарлик буюмлари тайёрлашни ўрганиб олишган.

● ШУ-ШУ олтин инсонларнинг оромини бузадиган, уларга тинчлик бермайдиган оҳанграбога айланиб қолди. Римликлар ва мисрликлар, ацтеклар ва инклар, скифлар ва хитойлар, ҳиндлар ва бошқа қадимги халқлар уни қидириш тарихида ўз изларини қолдирдилар... Фақат биргина Эльдорада ва Клондайк очилмади, минглаб бебаҳо шундай металл конлари очилди. Бизнинг диёримизда ҳам олтин қазиб чиқариш ибтидоий даврларда бошланганидан дарак берувчи ҳужжатлар топилган.

● КАТТАЛИГИ ва қазиб олинаётган олтинининг кўплиги жиҳатидан Жанубий Африка Республикасидаги Витватерсрандга тенг келадиган бошқа коннинг йўқлиги ҳам ҳақиқатдир. Бу ердан 40 минг тоннадан ортиқ «металлар шоҳи» қазиб чиқарилди. Бу миқдорнинг қанчалик кўплигини тўла тасаввур қилишингиз учун шундай рақамни келтириш мумкин: бутун жаҳонда олти аср мобайнида ер қаъридан қазиб чиқарилган барча олтин ҳажми юз минг тоннадан сал кўпроқни ташкил этган.

● ОЛТИНГА хос хусусиятларнинг энг муҳимларидан бири шундаки, у йирик соф олтин бўлакларини ташкил эта олади. Бу бошқа рангли металларда деярли учрамайди. Унинг бир килограммдан ортиқ соф бўлаклари музейларда, банкларда сақланмоқда ва ҳисобга олинган. Бундай олтинларнинг топилиши кўпинча катта шов-шувларга сабаб бўлган.

● ҲОЗИРГАЧА топилган соф олтиннинг энг каттаси, вазни ...193 килограммли тошни босган. Бразилия олтин изловчилари шундай бахтга муяссар бўлганлар. Австралияда 1872 йилда топилган ва «Холтерман плитаси» деб ном олган соф олтин бўлаги оғирлиги жиҳатидан иккинчи поғонани эгаллаб турипти. Унинг вазни «атиги» 285 килограмм келган, бироқ унинг ҳаммаси фақат олтиндан иборат бўлмай бошқа жинслар қолдиқлари ҳам бор. Виктория олтин қазувчиларининг қалбига олам-олам қувонч бахш этган ҳамда «Темир бегона» деб ном олган бўлакни тортиб кўришганда тарозининг иккинчи палласидаги жами тош 71 килограмм бўлган. Россияда эса энг катта соф олтин бўлаги 36,2 килограмм оғирликда эди. 1842 йилда Уралда топилган бу бўлакка «катта учбурчак» деб ном берилган.

● ҲАММАГА маълумки, мустақил Ўзбекистонимиз ҳам кўп хосиятли сариқ металл заҳиралари жиҳатидан курраи заминимиздаги мамлакатлар ичида етакчи ўринлардан бирини эгаллайди. Зарафшон, Мурунтов, Олмалиқ... олтин конлари ишлаб турган бундай жойлар рўйхатини яна давом эттириш мумкин. Собиқ «қизил империя» даврида уларда қазиб чиқарилган қимматбаҳо металлнинг деярли ҳаммаси марказга олиб кетиларди. Ўзбекистон мустақилликка эришгач бу катта бойлик халқимиз ихтиёрига ўтди. У ҳозирги қийин шароитларда халқимизнинг турли эҳтиёжларини қондиришга ёрдам бермоқда. «Оқ олтинимиз»нинг ёнига қўшилган сариқ олтинимиз ҳам бизнинг келажакка, истиқболга ишонч билан қарашимизга, яқин йиллар ичида турмушимиз фаровонлашишига умид боғлашимизга асос бўлиб хизмат қилади.

(МАТБУОТ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА).

ЯНГИ ДАРСЛИКЛАР

БУГУНГИ кунда умумтаълим мактабларини мукаммал зарур дарслик ва ўқув қўлланмалари билан қуроллантириш долзарб вазифалардан бири саналади. Шунча кўра Ўзбекистон халқ таълими вазирлиги «Ўқитувчи» нашриёти билан биргаликда давр талабига жавоб берадиган дарсликлар яратиш масаласига алоҳида эътиборни қаратмоқда.

Вазирликдан маълум қилишларча республикамизда 537 та дарслик устида қизғин иш олиб борилмоқда. Бу каби адабиётларни ёзишга амалиётчи тажрибакор ўқитувчилар билан бирга муайян соҳанинг кўзга кўринган ходимлари ҳам жалб этилди.

Босмага ҳозирланаётган бу дарсликлардан етмишдан ортиғи шу йил чоп этилади. Булар асосан 1—6-синфлар учун мўлжалланган дарсликлардир. Шунингдек зарур ўқув қўлланмаларидан бир қанчаси фан ўқитувчилари қўлига бориб етади.

А. АЛИЕВ.

УЙ ЖИҲОЗЛАРИ КЎПАЙМОҚДА

● ЯНГИЙЎЛДАГИ ижара ишлаб чиқариш концернининг байналмилал жамоаси корхона ишга тушганининг қирқ йиллигига ҳозирлик кўришни бошлаб юборди. Бу қувончли сана шу йилнинг ўрталарида нишонланади. Мебелсозлар унга муносиб совғалар билан келиш учун иш суръатини тобора оширмоқдалар, маҳсулотларнинг янги турларини ишлаб чиқаришни йўлга қўймоқдалар. Шуниси таҳсинга сазоворки, концернда уй жиҳозлари тайёрлаш учун маҳаллий хом ашё ресурсларидан фойдаланишни кенгайтиришга тобора кўпроқ эътибор берилмоқда.

Жамоа ўтган хўжалик йилини иқтисодий таназзул ҳукм суришига қарамай яхши якунлаган эди. Қўшимча буюртмачиларга ўнларча миллион сўмлик турли-туман мебеллар етказиб берилди. Январь ойи якунлари ҳам ёмон бўлмади. Барча буюртмалар вақтида бажарилди. Янги маҳсулот турларини ишлаб чиқариш пухта ўзлаштирилди. Ҳозир уларнинг хили 20 тадан ошиб кетди.

САЛОМАТЛИК — ТУМАН БОЙЛИК

СПИДГА ҚАРШИ КУРАШ ДАСТУРИ

Тошкент ҳокимлиги СПИДга қарши кураш тармоқлараро дастурини тасдиқлади. Дастурда бир қанча шифохоналарда СПИД вируси юққан кишиларни аниқлайдиган лабораториялар очиш, шаҳар СПИДга қарши кураш маркази ҳамда унинг бўлинмаларини сақлаб туриш учун шаҳар бюджетидан маблағ ажратиш, чет элга кетаётган мутахассисларни қатъий ҳисобга олиб боришни кўзда тутади.

Тошкентга келаётган барча хорижий фуқаролар ҳам СПИД касали юқмаганлиги текширилгани ҳақидаги маълумотномани тақдим этишлари керак. «Йигирманчи аср вабоси» деб аталган бу даҳшатли касаллик йўлини тўсиш ғоят зарур бўлганлиги сабабли шундай чоралар кўрилди. Ўзбекистонда СПИДнинг дастлабки қурбони қайд этилди. Бу ерда гиёҳванд бўлиб қолган ёш йигит СПИД вируси юққанлиги сабабли оламдан ўтди. Республикада СПИДнинг тарқалиши хусусида мутахассисларнинг фаразлари унчалик умидбахш эмас. Республикада СПИД вируси юққан яна олти киши аниқланган.

Улар тошкентлик ва фарғоналик одамлар бўлиб, СПИД вируси юққанлиги профилактик текшириш чоғида аниқланган. Беморлар шифокорлар назорати остига олинган, уларга зарур тиббий ёрдам кўрсатилаяпти. СПИДга қарши бутун кучни сафарбар этиш касаллик тарқаладиган йўлни тўсиш учун бирдан-бир имконият эканлиги тушунарлидир.

Республикамизда ҳозиргача 9 миллиондан ортиқ киши текширилди. СПИД касаллигининг олдини олиш тўғрисида қонун қабул қилинган бўлиб, унда бошқа одамларга атайлаб касал юқтирган ёки тиббий текширишдан бўйин товлаган шахсларнинг ҳуқуқий жиҳатдан жавобгарлиги кўзда тутилган. Қорақалпоғистонда, барча вилоятларда ва Тошкент шаҳрида СПИД касаллигининг олдини олиш ва бу касалликка қарши кураш марказлари ишлаб турибди. Касалликни аниқлайдиган лабораториялар тармоқлари ривожланган, бундай лабораториялар район марказий шифохоналарида, қон қуйиш жойларида ташкил этилган.

Шу лабораториялар ёрдамида тиббий эҳтиёжлар учун қон берадиган миллионлаб кишилар, республикада яшаб, шу ерда меҳнат қилаётган хорижий фуқаролар, гиёҳвандлар ҳамда СПИД вируси юқиши мумкин бўлган бошқа шахслар текширилди. Республикага касаллик чет элдан келаётгани аниқланди. Шу муносабат билан йигирмадан ортиқ хорижий фуқаролар, асосан африкаликлар Ўзбекистондан чиқариб юборилди.

Республика ҳукумати тиббий, санитария чораларидан ташқари «йигирманчи аср вабоси»га қарши курашга қаратилган бир қанча ташкилий-иқтисодий чораларни белгилади. Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси СПИДга қарши кураш давлат тармоқлараро дастурини қабул қилди.

(ЎзА мухбири).

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

Тошкент ҲАҚИҚАТИ

МУАССИСЛАР: ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИ ВА «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» ЖУРНАЛИСТЛАР ЖАМОАСИ.

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: 700000 ТОШКЕНТ, ГСП ЛЕНИНГРАД КУЧАСИ, 32.

Телефонлар:

ХАТЛАР ВА ОММАВИЙ ИШЛАР БУЛИМИ — 33-40-48.

АХБОРОТ, ТИЖОРАТ ВА ЭЪЛОНЛАР БЎЛИМИ — 33-99-15.

● Эълон ва билдирувлар кечиктирилмай чоп этилиши кафолатланади.

● Факт ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар.

● Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. 700000, Тошкент, ГСП, Ленинград кўчаси 32. Газета офсет усулида А—2 форматида босилади.

Нашр кўрсаткичи: Г-10. Индекс: 64672. Босишга топшириш вақти — 20.30. Босишга топширилди — 18.30. 31379 нусҳа босилади. 1 2 3 4 5 6